

ازچه راه بوده است کمیسیون هم اظهار عقیده خودش را پیشنهاد کرده است .

ارباب کیخسرو - بنده باشاهزاده سلیمان میرزا در مسئله لایحه که باید از طرف وزیر باشد موافق و مجلس هم آن پیشنهاد را برای همین رد کرد که از مجرای خودش بمجلس بیاید در مسئله دویم میخواستم به بیستم بعد از آنی که در کلمات این مذاکره شد آیا رای گرفته میشود که داخل جزئیات آن بشویم یاخیر در مسئله دیگر که آقای حاجی فاتح الملک فرمودند که برای دولت چه فایده دارد فایده اش از برای دولت این است که این قبیل صنایع که در مملکت رواج بگیرد و کارخانجات آنها احداث شود منفعت کلی آنها همین بس که ما را از احتیاجات خارج میرهاند .

میرزا ابراهیم خان - فی الواقع جای تأسف

است که بعد از چند ماه که این لایحه پیشنهاد شده است باز برگردد و هیچ رای درباره اش گرفته نشود پس خوب است که بکلی رد شود که دیگر بمجلس نیاید میگویند قانونی نیست بواسطه اینکه رییسزاده بمجلس فرستاده است بجه دلیل میگویند رییسزاده این لایحه را بکمیسیون فرستاده است این لایحه بتوسط وزیر بمجلس آمده و در کمیسیون مطرح و مذاکره شده است و راپورت کمیسیون بمجلس آمده و کمیسیون تصدیق کرده است که برای ازدیاد صنعت و تجارت و تشویق مردم تا یک مدت قبلی و با یک حدود معینی آن انحصار را تجویز کند و مجلس آن انحصار را رد کرد و فقط مجلس اجازه نداد که اینطور انحصارات در مملکت تشکیل داده شود ولی دیگر تجویز نکرد هیچ چرمسازی و صابون پزی در مملکت احداث شود فقط در کلمه انحصار بود که او را رد کردند اصل این لایحه که برای ساختن یک کارخانه بجهت چرمسازی و صابون پزی بود که رد نشد بر گشت بکمیسیون و در کمیسیون صاحب امتیاز را احضار کردند و با او مذاکره کردند و بکلی انحصار را برداشتند و صاحب امتیاز هم راضی شد شرایط دیگری وزرا بر او گذاشتند و این شرایطی را که الان بنده می بینم پنج ماده شرط شده است در صورتی که ماده اش بکلی خارج از وظیفه مجلس است که در آن مذاکره نماید سه ماده اش را میتواند مورد بحث قرار بدهد که راجع است بمعاذت از کمرک بجهت ماشین آلات یک ماده اش این است که تا (۱۵) سال ماشین آلات که از خارج وارد میکنند از کمرک معاف باشد و دو ماده اش هم راجع است به مالیات و قابل مباحثه است و قابل این است که مجلس مقدمتاً رای بدهد که این را تصویب میکند یاخیر آن دو ماده آخری که اسباب اشکال برای حاجی آقا شده است تصور میکنم که هیچ مورد اشکال باشد برای اینکه یک کتابی که جناب عالی تألیف فرمائید این کتاب حق خود مصنف است غیر از مصنف هیچکس دیگر حق ندارد و یک شخص هم که آمده است یک شکلی را ریخته است از برای خودش و خودش مبتکران شکل بوده است واضح است که آن طرح و آن شکل بخصوص اختصاص بخود

آن شخص مخترع است کسی حق ندارد تقلید از او بکند که اسباب ضرر اوست این مسئله را خارج از وظیفه مجلس میدانم و این موقوف است که وزارت فواید عامه این حق اختصاصی را با او بدهد با اصطلاحی که در خارج میگویند () یعنی یک کسی که مخترع یک کاری است مخصوص است با و تادمت همین و کسی حق در آن ندارد حالا اگر مجلس تصویب میکنند در آن دو موضوع اولی مذاکره کنیم و این یکی را که راجع بوزیر است خودشان در آن باب مختارند .

رئیس - در این صورت گمان می کنم مذاکرات مافایده نخواهد داشت حالا وزیر امور خارجه تشریف آورده اند بعضی از نمایندگان سئوالات داشتند سئوال نمایند .

ناصر الاسلام - اولاً عرض میکنم که لاسقادیس تبعه عثمانی گویا اغلب از دوسیه های وزارت امور خارجه پر باشد از تشکیلات و تعدیلات اونسبت بگیلانی عموماً و رؤسای ادارات خصوصاً شده است و اهالی گیلان و رؤسای ادارات در تلگراف خانه متحصن شده و دو شبانه روز در تلگراف خانه ماندند و به مرکز شکایت کردند از برای این که رفع اجحاف و دفع شر این شخص بشود متأسفانه آنچه بوزارت داخله و خارجه اظهار شد هیچ اقدامی نشد و باینکه اقدام کرده و خواهیم کرد مدتی گذشت و باز اقدام نشد تا اینکه توقف آنها بیش از یک هفته متدد شد که واقعا اسباب تشویش خاطر و کلای گیلان شد و ناچار شدیم که از وزارت خارجه آن زمان درخواست کنیم که شاید ایشان را متقاعد کنند از تلگرافخانه خارج شوند و باز ایشان متقاعد نشدند زیرا که یک جمعی در تلگرافخانه از دست یک نفر تبعه عثمانی معلوم الحال این خیلی خیلی رکیک است که در آن روز اتفاقاً مخابره حضوری داشتند با حضور معاون وزارت داخله و خارجه یعنی آقای دبیر الملک و وزیر زاده که آنوقت سمت معاونت داشتند و ایشان هم تشریف آوردند به تلگرافخانه با مساعدت آقایان نمایندگان آذربایجان و با تائید ایشان و با امیدوار کردن معاون وزارت خارجه و وزارت داخله ما را مجبور کردند که این جواب را بآنها بدهیم حالا عرض می کنم و آن این است که لاسقادیس تبعه عثمانی است یعنی از آن اشخاصی که اگر واقفاً اسم آنها را در این مجلس ببرم گریا کسی نباشد که آنها را نشناسد پس باظهار تبعیت این اشخاص اسباب زحمت اینها را فراهم کرده اند و در حکم ادارات رسماً مداخله نمی نمودند و به چه چوجه اسباب معطلی عدلیه و نظمی نیستند و واقفاً اسباب اغتشاش گیلان همین اشخاص هستند جوابی که دادند یعنی از طرف معاون وزارت خارجه و داخله این بود چنانکه سابقاً هم که مرحوم ثقة الملک جواب داده بود ما را امیدوار کرده بود که مامور از طرف وزارت خارجه خواهد فرستاد و در این باب یک مامور هم از طرف سفارت فرستاده خواهد شد و رفع تعدیلات او یقیناً میشود چنانچه آن اشخاص که اظهار تبعیت می کنند معلوم الحال هستند و دوسیه های وزارت خارجه را بنده شخصاً خودم دیدم و واقفاً هر کس بآن دوسیه ها

نگاه کند اسباب گله و شکایتش میشود که قرار شده است که با آدم امینی بفرستند که از شر تعدیلات او جلو گیری کند بلکه شر این شخص را از سر اهالی گیلان که اینطور اسباب مزاحمت آنها را فراهم نموده رفع کرده رئیس عدلیه رئیس نظمیه رئیس بلدیة این رؤسای ادارات و بزرگان و علماء و تجار را متقاعد کردیم از تلگرافخانه بیرون رفته و قریب دو ماه است از این مطلب میگذرد دوباره در طرف لاهیجان اسباب اغتشاش و قتل فراهم کرده و اسباب تشکی آنها شده و عریاض نظلم آمیز میرسد تمام تشکیلات اهالی لاهیجان از این (لاسقادیس) اخیراً وقتی که دید از طرف مجلس هیچ اقدامی نشده است چند نفر از (ماوزر) بندهای قفقازی همراه برداشته و بعضی تعدیلات مینمایند و الان هم در گیلان همیشه با آن ماوزر بندها حرکت میکند و هیچکس از آنها جلو گیری نمی نماید و در باب این اتباع جدیدی در گیلان این اندازه خلا قانون میکنند و در باب تعدیلات این شخص تا یک اندازه گویا از سابقه اعمالشان جناب وزیر خارجه اطلاع داشته باشند استدعای بنده این بود که بفرمائید که تا حال چه اقدامی کرده اید و جوابی بدهید که تا یک اندازه اسباب امید واری بنده و سایر اهالی گیلان شود نه آنکه یک جوابی باشد که دو باره بنده بیآزیم اینجا و باز سئوال کنم .

وزیر امور خارجه - این اظهاراتی را

که آقای ناصر الاسلام میفرمایند خیلی مخصوصاً تا کید می کنند همچو میفهماند که وزارت خارجه هیچ در این باب اقدامی نکرده است نمی دانم افلا در این باب از کمیسیون تحقیق کرده اند یاخیر ؟ اگر بنا شود جزئیات اقدامات خودش را وزیر امور خارجه بیاورد در مجلس علنی بگوید گمان می کنم که معمول هیچ جای عالم نباشد و در تمام ممالکی که داری پارلمان هستند همین طور است که از یک وزیر نمیخواهند که تمام مطالب را بیاورد در مجلس علنی بگوید مگر اینکه کاریک جانی منتهی شده باشد آنوقت که کار منجر بیک نتیجه شد چاپ می کنند و بمجلس تقدیم مینماید دیگر آنها را هر روز نمیبآورند به مجلس ولی شما یک کمیسیونی دارید کمیسیون خارجه و اعضای آن از کارهای مملکت خوب مستحضر هستند و هر کار مهم مسئله مهم بوده است که وزارت خارجه کرده است بکمیسیون تسلیم شده است و نظارت در آن را هیچوقت مضایقه نموده است اما اینکه می فرمائید که هیچ اقدامی نشده است می خواهم بگویم اشتباه میفرمائید اینطور نیست اقدام شده است حتی آنکه بعد از اقدامات و بعد از طرفه هائی که آن اشخاص طرف دار (لاسقادیس) زدند وزارت خارجه مجبور شد که یک مجمعی فراهم بیاورد و در حقیقت سفارتخانه و قونسولها را بخواند و بجزئی و کلی این امر رسیدگی نماید ولی بدبختانه آن اشخاص که در این مملکت هستند و این اقدامات را می کنند که یک اسباب فتنه و فساد در این مملکت شده اند وقتی که آمده بود شهادت از او خواسته بودند

در آن مجلس که فوئوسلهاو سفارتها در آنجا بود جواب داد من میترسم بگویم اول شما امنیت بن بدهید بیایم مذاکره نمایم نمیدانم بچه ملت بوده شاید بجهت این بوده است که فقط خواسته بوده است متمنر بشود و یک عذری داشته باشد بعد باز مجدداً وزارت خارجه بیک زحمت دیگری دچار شود در ثانی یک ترتیبی فراهم آورده است عاجلاً هم کمیسیون منعقد میشود و باید باینکار رسیدگی بکنند بکمطالب دیگری میخواهم بگویم و اگر چه این جانی نیست که وزیر خارجه ملاحظه نماید چه کنیم بدبختانه امس گیلان بیعضی ملاحظیات املاک خودشان را بطور اجاره رفته اند باتباع خارجه بیک ترتیبی معامله کرده اند و خود این وضع و ترتیبات و زحمات یک کاری نیست که وزارت خارجه و در عرض ده دوازده روز رفع نماید ولیکن سعی و مشغول است اگر مجالی بشود امیدواریم که این کارها را بتدریج اصلاح نماید بکمطالب دیگری که سئوال کردند اگر چه خارج از موضوع بود ولی چون آقای ناصر الاسلام اظهار فرمودند عرض میکنم و آن این بود که این اشخاص که رفته اند جدیداً تبه خارجه شده اند از طرف وزارت خارجه چه اقدامی شده است یا اگر بخاطر آن باشد بعد از زمان هیئت مدیره در همینجا مجلس فوق العاده که شبها جمع میشدیم تشکیل شد و نطقها میشد من خاطر هستم از طرف کسمائی نطق آتشینی شد ولیکن تا بحال که یکسال است سه وزارت خارجه داشتید عقیده من این بوده است که وزارت خارجه خیلی سعی کرده است که اینکارها را اصلاح کند و این مفاصد را رفع کند ولی بدبختانه تراکم کارهای فوق العاده که پیش میآید نمیکند و ولی سعی هستم که موفق شوم مخصوصاً از رشت و اصفهان و گیلان و مازندران و خراسان و خود طهران صورت خواسته ام که کسانی که ادعای تبعیت خارجه کرده اند بدون سند صورت بدهید و در این باب هم باسفارت روس مذاکره کرده ایم و انصاف هم میدهم که ایشان تا اندازه باینده اظهار مساعدت کرده اند.

ناصر الاسلام - بنده منتظر نبودم که وزیر امور خارجه باین ترتیبی که جواب فرمودند جواب مسئله مهم را اخیراً رجوع کنند که یک مقداری از تقصیر راجع بخود اهالی گیلان است و یک مقداری را هم راجع کنند بآن اشخاصی که در آنجا حاضر شدند بنده نمیتوانم راضی شوم که این جواب را برای جبران کردن و تعویق یک نفر که در آن هیئت همچو حرفی بوده است یا اینکه اهالی گیلان املاک خودشان را باتباع خارجه اجاره داده اند بدهند تا یک اندازه هیچ شایسته مقام مجلس شورای ملی نیست و حاضر هم نیستم که بوزیر خارجه ایران اظهاراتی بکنم که شایسته مقام مجلس شورای ملی نیست و هیچ لازم نیست که اینطور تعرض بکنند که چرا املاک خودشان را باتباع خارجه اجازه داده اند و یا چرا اینطور کارها را کرده اند عرض کردم یک تبه خارجه علناً چند نفر قفقازی آدم کس همراه خود برداشته است در شهر رشت و هر کس بخواد جلو گیریش کند حرکت میدهند و زخم میزنند و حرکاتی می کنند که بهیچ قانونی این حرکات را نمیتوان کرد وقتی که شخص این حال را داشته باشد بر همه کس معلوم است و اما اینکه میفرمایند خوب

است نمایندگان بجهت کسب اطلاعات از کمیسیون خارجه استعمال بکنند اقلاً نمایندگان بهیچوجه با کمیسیون خارجه سئوال و جواب خارجی ندارند و گویا اغلب نمایندگان باینده شریک باشند که از روزی که کمیسیون خارجه منعقد شده است از هیچ مطلبی استعمال نکرده است رسم هم نیست یعنی کاریکه در آنجا قطع نشده است و اگر قطع میشد اطلاع پیدا میکردیم استدعا میکنم تمام میکنم بآن نحوی که لازم است بخط عملیات داخل شوید و این جواب اگر برای اسکات بنده است که بنده عرض میکنم باین جواب قناعت می کنم ولی وزیر امور خارجه جدیدت داشته باشد خوب است داخل در عملیات هم بشوید ما وزیر امور خارجه فعال میخواهیم مایک وزیر امور خارجه می خواهیم که اقداماتی که میفرمائید جلو گیری نکنند و اگر قطع وقمع هم نمیکردند برای نمونه امتحان و بعضی خاطر نمایندگان بکنفر را ممنوع مکردند والا که اگر بازم این نحو اظهاراتی که کرده اید بخواهد بفرمائید در موقع خودش حاضر که اظهارات خود را عرض کنم و بوظیفه نمایندگی خودمان عمل می کنیم .

وزیر امور خارجه - در تبعیت خارجه اگر یکی تبه خارجه باشد هیچ وزیر امور خارجه نمیتواند تبه خارجه را از تبعیت خارج کند و این که شامی گویند [ماوزر بند] دارند این بنظرم خارج از وظیفه وزیر است که سئوال از آن کند و این را شما نمی توانید از وزیر امور خارجه بخواهید و اما اینکه عنواناتی میکنید که این وزیر خارجه آنطوری که باید بجودیت رفتار نمیکند گمان میکنم بنده خیلی جدتم بیش از این ها است که تصور میفرمائید ولیکن یک مسئله ایست که شما نه فقط این است که می فرمائید وزیر خارجه کار نمی کند بلکه کمیسیون خارجه هم کار نکرده و نمیکند بنده که حالا وزیر خارجه هستم و در مجلس نیستم که دفاع کنم از کمیسیون مجلس شورای ملی ولی عرض می کنم کمیسیون خارجه آنوقتی که بنده بودم خیلی خوب کار میکرد و خیلی کار گذرانید و خیلی فواید هم ملت از کارهای آنها خواهند برد.

ناصر الاسلام - بنده عرض نکردم بوزیر خارجه که شما جلو گیری کنید از تبعیت اتباع خارجه سئوالی را که کتباً نوشته ام و فرستاده ام و در اینجا هم شرح مفصلی که زبانی عرض کردم که از اشخاصی که اظهار تبعیت میکنند و از همه آنها معروف ترند جلو گیری بکنید اما می فرمائید که وظیفه من نیست که از اتباع خارجه جلو گیری کنم اما اگر چه دیپلمات هستم ولی خواهم می کنم یک جوری جواب بدهید که طفره از جواب نباشد بنده نسبت ندادم بکمیسیون خارجه که هیچ کاری نکرده است عرض کردم که بنده از کارهای کمیسیون مسبوق نشدم و البته اگر کاری کرده بودند مسبوق می شدم محتمل است خیلی کار کرده باشند مثل سایر کمیسیون ها باید آنچه را که سئوال میکنند جواب بدهید اما در باب (ماوزر بند) ها که میفرمائید درست است این وظیفه این وزیر نیست باید از وزیر داخله

سئوال شود

وزیر امور خارجه - بنده دبیرگری عرضی ندارم که عرض کنم ولی خیلی خوشحالم از اینکه اظهاراتی که کردند از هر جای که سوء تفاهمی میشد الحمدالله توضیح کردند.

حاجی فاتح الملک - خاطر نمایندگان محترم البته مسبوق است که راه طهران بقم سالها است ایجاد شده حالا بدست های مختلف گشته است از جانب دولت است یا خودش عجالتاً در دست کمیانی لنج است این کمیانی از برای اینکه بسهوات مردم از این راه مسافرت نمایند در حالتی که می بینیم این راه در کمال خرابی است از هابری که از این خط عبور می کنند از هر مالی پانزده شاهی و از هر کالاسکه یک تومان می گیرد و آنچه بنده اطلاع تحصیل کردم سابق بر این از قوافل که از آنجا عبور می کردند از هر مالی ۵ شاهی می گرفته اند و از قرار دادی که پادوات داده شده است هم پنج شاهی است و امروز ابدأ مخارج این راه را نمی کنند و در حقیقت راه در نهایت خرابی است و ابدأ درست نمی کنند در این موقع از وزیر امور خارجه اولاً خواهش می کنم در کلیه این قرار دادی که این کمیانی خودش داده است مطالعه بکنید چنانچه از هابری که سابق بر این از راه عبور می کردند از هر مالی پنج شاهی میگرفتند و در قرارداد اصلی هم که پادوات داده اند پنج شاهی است و حالا بیعضی دسایس و وسایل و ترتیباتی که بنده حالا لازم نیست عرض کنم تا پانزده شاهی کرده اند ولی در قرارداد همان پنج شاهی است حالا هم از آن قرار بگیرند نظر وزارت خارجه را جلب می کنم که باینجا یک رجوعی بکنند و چنانچه تجاوزی از قرار داده شده است جلو گیری نمایند اقدام نمایند که این راه را درست بکنند که هابری بسهوات بگذرند و این راه باید تعمیر شود علاوه بر این در خط عراق بکیولی می گیرند در حالتیکه آن راه را هیچ شوسه هم نکرده اند در صورتی که در اول قرارداد داده اند که این راه را شوسه بکنند و مبلغی بگیرند یک مقداری شروع کردند و بعد باقی آن را درست نکردند باز خاطر محترم وزارت خارجه را جلب می کنم که یک نظری در این امر بفرمایند .

وزیر امور خارجه - اولاً از جناب حاج فاتح الملک ممنونم که مرا از این مطلب مستحضر کردند البته تکلیف من است که هر کدام از نمایندگان محترم یک مسئله را می دانند بنده را مستحضر بکنند خیای خیلی خوب است

آرباب کیخسرو - این بدیهی بعلاوه اینکه نظر تمام عالم بجراید است که اخبارات را در جرائد ببینند و نیز نظر اهل خود مملکت هم بجرائد داخلی است که ببینند در جرائد چه گفتگو میشود یکی از چیزهایی که در جرائد دیده شده است این است که رعایای عثمانی در حدود ساوجبلاغ و همچنین شهبندری یا تجاوزات می کنند و همچنان در آن روزنامه نوشته بود باینکه آن حدود امنیت دارد باسم اینکه امنیت ندارد باز اقدام کرده اند از وزارت امور خارجه سئوال میکنم که اعتقاد خودشان

در این مطلب چیست اگر صحت دارد در این مسائل چه اقدامی فرموده اند اگر هم حقیقت ندارد چرا تکذیب نمیفرمایند که مردم بدانند که چیزی نیست .

وزیر امور خارجه - بلی اغلب از این اخباری که میرسد اگر از مراکز رسمی نرسد نمیتوان طرف اعتماد دانست و این بدیهی است که نه اینطور بلکه بعضی اخبار بوزارت خارجه می رسد که همین طور هست و البته مسبوق هستند که این مسئله از دیر گاهی که در میان است و امیدوار هستیم که خیلی زود از کلیه این قبیل مسائل بتوانیم خلاص بشویم دیگر گمان میکنم بیش از این مذاکره در این باب باید نشود .

ارباب کیخسرو - بنده عرض میکنم مقصود بنده این بود که اگر این مسائل حقیقت دارد باید از طرف وزیر خارجه اقدام در جلوگیری شود و الا در همان روز رسماً باید تکذیب بشود که هواس مردم پریشان نباشد حالا دیگر از مقامات رسمی است یا از هر جا غرض این است که در جرائدی که اینطور اخبار درج میشود در همان جرائد خود وزارت خارجه باید تکذیب کند که هواس اهالی پریشان نشود .

رئیس - سئوالات دیگری هم هست ولی حالا هم وقت گذشته است هم عده کافی نیست این است که نمی توان داخل مذاکره شد .

وزیر امور خارجه - بنده حاضر هر سئوالی دارید بفرمائید اینکه بنده کمتر بمجلس مقدس میآیم از کثرت مشاغلی است که دارم ولی برای جواب های نمایندگان حاضر .

(رئیس جلسه آتیه را بروز سه شنبه و دستور آذربایقه شور در دیوان محاسبات اعلام کرد)
(مجلس پنج دقیقه بعد از غروب ختم شد)

جلسه ۱۴۵

صورت مشروح روز سه شنبه ۱۵ شهر رمضان ۱۳۲۸

دو ساعت و چهل دقیقه قبل از غروب آفتاب مجلس در نعت رباست آقای معز الملک نایب رئیس دویم تشکیل شد .

صورت مجلس روز یکشنبه را آقای معز الملک قرائت نمود .

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست ؟

دکتر امیر خان - بنده راهم جزء غائبین بی اجازه نوشته اند در صورتیکه اجازه خواسته بودم .

صنیع الدوله - بنده راهم جزء غائبین بی اجازه نوشته اند در صورتیکه مریض بوده ام و تصور میکنم مرض امیشود عذر موجه دانست .

آقا سید حسین کرانی - از جمله اشخاصی که سر وقت حاضر نبوده اند بنده را نوشته اند و حال اینکه بنده دو ساعت بغروب در کمیسیون محاسبات حضور داشتم و سر وقت در مجلس بودم نمیدانم بچه دلیل بنده را جزء غائبین سر وقت نوشته اند .

حاج مصدق الممالک - بنده راهم جزء غائبین بدون اجازه نوشته بودند در صورتیکه چند روز است که ناخوش بودم و به هیئت رئیسه هم اطلاع داده بودم .

حاجی شیخعلی - در صورت مجلس ذکر شده است که بتقاضای آقای حاجی آقا در خصوص تلکراف شیراز رای گرفته شد که داخل مذاکره شویم و حال اینکه چند روز عده کافی نبود و رای گرفته نشد فقط مقصود این بود که به بینند اکثریت تصویب می کند .

محمد هاشم میرزا - میخواستم عرض کنم خوب است امروز عوض آقای بهجانی انتخاب شود چون عده کم است اقلعوض این یک نفر معین شود .

نایب رئیس - این جلسه که نخواهد شد برای اینکه دستور معین دارد ولی اگر مجلس تصویب میکند برای جلسه آتیه جزء دستور شود .

ناصر الاسلام - در مسئله اجازه غیبت گویا مقرر شده بود که کتبا عذر موجه خودشان را به هیئت رئیسه بدهند و از آنجا با اداره مباشرت فرستاده شود و از وظیفه آقای نایب رئیس بود که بگویند در صورتی که کتبا اظهار نکرده باشند آن عذر ها غیر موجه است و رسمیت ندارد دیگر اینکه در خصوص اظهار آقای عز الملک درباره رفتن دو نفر نمایندگان ببلدیه در صورت بطور مطلق نوشته است دو نفر از نمایندگان برخلاف قانون اقدامی کرده اند خوب بود آقای عز الملک که این اظهار را فرمودند تصریح می فرمودند که معین باشد و در حق سایرین احتمال داده نشود .

معاضد السلطنه - بنده و آقا میرزا اسداله خان را جزء غائبین بدون اجازه نوشته اند در صورتیکه بنده ایشان مردد اجازه خواسته بودیم دیگر آنکه استدعا دارم استعفای بنده را بفرمائید قرائت نمایند .

نایب رئیس - اینکه فرمودید راجع با اداره مباشرت است که جواب این اعتراضات را بدهند .

افتخار الواعظین - در صورت مجلس نوشته شده است که عوض آقای بهجانی را قرار شد در جلسه آتیه انتخاب نمایند همچو چیزی گفته نشد فقط گفته شد باید عوض آقای بهجانی را انتخاب کرد .

معاضد الملک - نوشته شده است قرار شد در جلسه دیگر انتخاب شود نه در جلسه آتیه .

آقا شیخ اسدالله - مکرر نوشته میشود در صورتهای مجلس غائبین با اجازه آخر این غائبین با اجازه میخواهند غیبت نمایند و از هیئت رئیسه اجازه داده میشود مکرر گفته شده است که این آقایان باید یک عذر موجهی داشته باشند تا از هیئت رئیسه اجازه داده شود یا خیر ؟

نایب رئیس - آن آقایانیکه همیشه اجازه میخواهند البته با عذر خواهند بود و هیئت رئیسه هم نظر باطمینانی که بان آقایان دارند نمیتواند ایشان را تکذیب نماید .

ارباب کیخسرو - اینکه فرمودید با اداره مباشرت است مکرر عرض شد هر وقت از هیئت رئیسه اجازه نامه میرسد اداره مباشرت میتواند او را غایب با اجازه بنویسد ولی وقتیکه اجازه نامه دیر می رسد اداره مباشرت چگونه میتواند او را جزء غائبین با اجازه بنویسد (دیگر اظهاری نشده نایب رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

ارباب کیخسرو - اصل ۱۱ قانون اساسی مینویسد (اعضاء مجلس بدو که داخل مجلس میشوند

باید بترتیب ذیل قسم یاد نموده و قسم نامه را امضاء نمایند دیگر آنجا گفته شد در وقتیکه مجلس افتتاح میشود فقط ۶۱ نفر از نمایندگان در اینجا حضور داشتند که قسم خوردند و بعد از آن آقایان نمایندگان که وارد شده اند و هیچ قسم یاد نکرده اند در صورتی که بموجب این اصل باید در بدو ورود قسم بخورند و چون کارهای ما در مجلس مطابق قانون اساسی است خوب است در این باب قراری داده شود که موافقت کند با قانون اساسی .

نایب رئیس - در یکی از جلسات آتیه معین خواهد شد .

حسن علیخان - برای تأیید فرمایش ارباب میخواهم عرض کنم چندین وقت در این موضوع صحبت شده است ولی معلوم نشده است چه روزی خواهد بود و واقعاً نمایندگان که بعد رسیده اند و قسم نخورده اند چه روزی قسم خواهند خورد این است که بنده در این موضوع تقاضا میکنم که آن روز معین شود و برای جلسه آتیه گفته شود که آقایانیکه بعد وارد شده اند قسم بخورند و این محظور رفع شود .

(استیضاح نامه شاهزاده دکتر حیدر میرزا قرائت شد مشعر بر اینکه در خصوص تعدیات فوق العاده صارم الملک ایالت غیر قانونی کرمان و رفسنجان و ضدیت او با معاون رسمی ایالت از آقای رئیس الوزرا استیضاح میطلبیم)

رئیس - این استیضاح را اطلاع میدهم حاضر شده جواب بگویند .

(شروع بشور در قانون دیوان محاسبات شده ماده ۷۷ قرائت و بعد از مذاکره آقای مؤتمن الملک اصلاح ذیل را پیشنهاد نمود)

(معاکه دیوان محاسبات بر دو طریق است اولاً طریق معمولی که عبارت از معاکات ابتدائی بدون استنباط است ثانیاً طریق فوق العاده که عبارت از نقض حکم است که در فقره ثانوی ماده ۶۲ ذکر شده است)

(در ماده ۷۸ پیشنهاد ذیل را نمود)

مرضحالی که بدیوان محاسبات داده میشود باید اسم شخص و طایفه و منزل و شغل و مطلب و مدعا و شرح دلایل و تاریخ قید شود)

در ماده ۷۹ پیشنهاد ذیل را نمودند .
احکام دیوان محاسبات بر سه قسم است احکام ابتدائی احکام قرینه احکام قطعی دیوان محاسبات موافق ماده ۶۲ ممکن است طرف اعتراض واقع شود

در ضمن شور در ماده ۸۰ پیشنهاد نمود .
در احکام دیوان محاسبات باستثنای احکام مذکوره درباره ۱۰۲ باید احکامی که ارائه شده است و تغییراتی که داده شده است و نیز مستندات حکم باید قید شود)

- در مواد ۸۱ و ۸۲ و ۸۳ و ۸۴ و ۸۵ و ۸۶ و ۸۷ و ۸۸ و ۸۹ و ۹۰ و ۹۱ و ۹۲ و ۹۳ و ۹۴ و ۹۵ و ۹۶ و ۹۷ و ۹۸ و ۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱ و ۱۰۲ و ۱۰۳ و ۱۰۴ و ۱۰۵ و ۱۰۶ و ۱۰۷ و ۱۰۸ و ۱۰۹ و ۱۱۰ و ۱۱۱ و ۱۱۲ و ۱۱۳ و ۱۱۴ و ۱۱۵ و ۱۱۶ و ۱۱۷ و ۱۱۸ و ۱۱۹ و ۱۲۰ و ۱۲۱ و ۱۲۲ و ۱۲۳ که آخرین ماده قانون است در هر کدام جداگانه شور و مذاکرات لازمه بعمل آمد

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - بنده این قانون دیوان محاسبات را نمیدانم چه طور ترجمه شده است و ناقص میدانم حالا موافقش را میگویم بعدتر تیبش را خودشان بدهند بلکه اصلاح شود مثلاً رئیس کل و رؤسای جزء و مستشاران و ممیزین درجه اول و ممیزین درجه دوم هر کدام تکالیفی دارند و باید در این قانون آن تکالیف و وظایف معین شود و الا چه طور میشود فهمید که وظیفه ممیزین درجه اول و وظیفه ممیزین درجه دوم چه چیز است و البته ممیزین درجه اول از درجه دوم و همینطور رؤساء از سایرین حقوقشان و رتبه شان بالاتر است باید معلوم شود چه عملی دارند که باید حقوق آن ها کمتر باشد و حقوق اینها بیشتر باشد در اینجا همین قدر اسم برده است دیگر يك کلمه از وظایف آنها را ذکر نکرده است بعضی چیزها مطلقاً نسبت داده شده است بدیوان محاسبات اینهم درست نیست برای این که اگر همین لفظ را بگیریم مثل لفظ مجلس است که عبارت از هیئت اجتماعی است و حال آن که هیئت اجتماعی اینکار را نخواهد کرد اگر بفرمائید نسبت داده شده است بدیوان محاسبات و اجرائش خواهد کرد پس باید توضیح شود که هر کدام يك از این اجزا چه وظیفه دارند رئیس کل چه باید بکند رؤسای جزء و مستشاران و ممیزین درجه اول و دوم هکذا سایرین و وظیفه شان چیست؟ از این گذشته اینقدر از وظایفی هم که در اینجا اسم برده شده معلوم نیست کدام يك راجع بکدام يك از اجزا است و باید از هم تفکیک شود و جدا جدا نوشته شود.

افتخار الواعظین - این مطلبی را که آقای آقا شیخ ابراهیم زنجانی فرمودند که وظایف رئیس کل و رؤسای جزء و ممیزین درجه اول و دوم و سایر اجزاء در ضمن این قانون نوشته شود آنوقت بنده نمی دانم نظامنامه داخلی حاوی چه مطلبی خواهد بود تمیین وظایف راجع به نظامنامه داخلی است و در آنجا نوشته خواهد شد.

فهییم المملک - وظیفه هر يك از این اعضاء در ضمن تمة قانون ذکر شده حالا جزئیات آن همان طور که گفته شد راجع به نظامنامه داخلی است و در آنجا مشروحاً نوشته میشود و اینکه دیوان محاسبات گفته میشود مقصود این نیست که یکی از محاکم یا از اعضاء کرده باشند مقصود این است که در مجلس عمومی شود و با امضای رئیس کل برسد و در حقیقت راجع است بر رئیس کل که در مجلس عمومی آن کاری را که ذکر شده است مطرح نمایند و بعد از گذشتن اعضاء نمایند.

ارباب کیخسرو - گویا ما عادت کرده ایم که همیشه در موقع اختتام وقت خود را توضیح کنیم من نمی دانم این مذاکرات راجع به چیست شور اول که تمام شد موقع شور کلی هم که گذشت شور ثانی هم که هنوز نمی شود بی جهت این قسم مذاکرات نمودن و وقت مجلس را تلف کردن چه فایده دارد؟

نایب رئیس - آقای حسنعلی خان سئوالی داشتید از وزارت عدلیه بفرمائید.

حسنعلی خان - قبلاً عرض می کنم که ما خیلی خوب است در این تأسیسات تازه که در این مملکت باید بکنیم چه در وزارت عدلیه و چه در

وزارتخانه آن تأسیسات اساسی را که در قانون اساسی مقرر است که ما باید همان ها را داشته باشیم بنمائیم یعنی فقط باسم تنها قناعت نکنیم و واقفاً آن شرایط و این صفاتی را که لازم است خوب است آنها را قبل از وقت بسنجیم بعد آن تأسیسات را بکنیم بنده چند روز است می شوم وزیر عدلیه دیوان تمیز تشکیل داده است و آن روزیکه این را شنیدم اولاً تجسس کردم که به بینم این دیوان تمیز از روی چه قانونی و چه ترتیبی تشکیل شده و آن اشخاصی که از طرف آقای وزیر عدلیه معین شده اند آیا اشخاصی هستند که لیاقت و صلاحیت این حد را دارند یا ندارند بنده از معاون وزارت عدلیه سئوال می کنم يك دیوان تمیزی تشکیل کرده اند یا خیر و اگر تشکیل کرده اند این نظر را داشته اند که اشخاصی که باید در دیوان تمیز باشند باید طرف اطمینان تمام مردم باشند و تمام افراد ملت نسبت بآنها يك اطمینان تام داشته باشند و آن قانونی که در آنها باید باشد در اینهاست یا نیست و این دیوان تمیزی که تشکیل شده همان دیوان تمیزی است که در قانون اساسی قید شده است یا يك محکمه ایست موقتی و آن دیوان تمیز بعد تشکیل خواهد شد.

معاون وزارت عدلیه - دیوان تمیزی که در عدلیه هست آن دیوان تمیزی که در قانون اساسی معین شده است نیست به همین جهت هم اسم او را دیوان تمیز نگذاشته ایم و او را يك محکمه موقتی اسم گذاشته ایم و قانون تشکیلات معاکم چه دیوان تمیز و چه سایر محاکم هنوز بوزارت عدلیه داده نشده است که تأسیسات خودش را از روی آن قانون بنماید و در خصوص اشخاص هم که صلاحیت قانونی دارند یا ندارند هم همین طور شرایط قانونی هنوز برای آنها معین نیست ولی البته بعد از این که در ضمن قوانینی که مجلس می نویسد شرایطی برای اعضاء معاکم و دیوان تمیز مقرر شده که هر کدام چه اندازه سواد داشته باشند و نشان چقدر باشد وزارت عدلیه آن قانون را مجبور است رعایت کند و امروز چون قانونی در دست نیست فقط وزیر عدلیه مجبور است که اشخاصی را انتخاب نماید که بالنسبه بهتر باشند و اینکه می فرمایند اشخاصی که در این دیوان تمیز هستند باید کسانی باشند که طرف اعتماد و اطمینان تمام افراد باشند عقیده ام این است که ممکن نیست يك کسی را پیدا کرد که تمام مردم با اطمینان داشته باشند چیزیکه هست این است که باید اعضاء دیوان تمیز طرف اطمینان اغلب باشند و بالنسبه اغلبیت داشته باشند و در انتخاب اشخاص هم چندان وزارت عدلیه مداخله نداشته است برای اینکه مذاکره این مطلب در هیئت وزراء شده و این اشخاص را هیئت وزراء تصویب کرده اگر چه وزارت عدلیه هم بی دخالت نبوده است ولی ترتیب کلی از طرف هیئت وزراء داده شده است ولی در موقعی که در قانون تشکیلات معاکم می گذرد شرایطی که برای اعضاء ذکر می شود البته وزارت عدلیه هم انتخاب این اعضاء را با آن قانون تطبیق خواهد کرد.

معاون وزارت عدلیه - دیوان تمیزی که در عدلیه هست آن دیوان تمیزی که در قانون اساسی معین شده است نیست به همین جهت هم اسم او را دیوان تمیز نگذاشته ایم و او را يك محکمه موقتی اسم گذاشته ایم و قانون تشکیلات معاکم چه دیوان تمیز و چه سایر محاکم هنوز بوزارت عدلیه داده نشده است که تأسیسات خودش را از روی آن قانون بنماید و در خصوص اشخاص هم که صلاحیت قانونی دارند یا ندارند هم همین طور شرایط قانونی هنوز برای آنها معین نیست ولی البته بعد از این که در ضمن قوانینی که مجلس می نویسد شرایطی برای اعضاء معاکم و دیوان تمیز مقرر شده که هر کدام چه اندازه سواد داشته باشند و نشان چقدر باشد وزارت عدلیه آن قانون را مجبور است رعایت کند و امروز چون قانونی در دست نیست فقط وزیر عدلیه مجبور است که اشخاصی را انتخاب نماید که بالنسبه بهتر باشند و اینکه می فرمایند اشخاصی که در این دیوان تمیز هستند باید کسانی باشند که طرف اعتماد و اطمینان تمام افراد باشند عقیده ام این است که ممکن نیست يك کسی را پیدا کرد که تمام مردم با اطمینان داشته باشند چیزیکه هست این است که باید اعضاء دیوان تمیز طرف اطمینان اغلب باشند و بالنسبه اغلبیت داشته باشند و در انتخاب اشخاص هم چندان وزارت عدلیه مداخله نداشته است برای اینکه مذاکره این مطلب در هیئت وزراء شده و این اشخاص را هیئت وزراء تصویب کرده اگر چه وزارت عدلیه هم بی دخالت نبوده است ولی ترتیب کلی از طرف هیئت وزراء داده شده است ولی در موقعی که در قانون تشکیلات معاکم می گذرد شرایطی که برای اعضاء ذکر می شود البته وزارت عدلیه هم انتخاب این اعضاء را با آن قانون تطبیق خواهد کرد.

حسنعلی خان - خیلی تمجب کردند آقای

معاون وزارت عدلیه که بنده عرض کردم اشخاصیکه در دیوان تمیز انتخاب می شوند باید طرف توجه و اطمینان افراد ملت باشند ولی بنده باز عرض خودم را تکرار میکنم که آن روزیکه واقفاً در مملکت خودمان می توانیم بفهمیم که مرتبه قضاء و مقام قضاوت چه مرتبه و چه مقام است آن وقت تصدیق خواهید کرد در همین مجلس بنده را که آن کسیکه باید باین مقام برسد باید يك کسی باشد که طرف توجه عموم و واقفاً یکی از اشخاصی باشد که تمام مردم او را قبول نمایند و از حیث اطلاع آنها را واقفان مردمان کامل بدانند و اینکه میگویند این دیوان تمیز موقتی است خیلی تمجب میکنم بجهت اینکه محکمه تمیز و سایر محاکم نمیتواند موقتی باشد چیزیکه هست این است که گفته اند این قوانین که موقه در وزارت عدلیه گذاشته شده است آن قوانین و آن قواعد موقه در این وزارت خانه مجری است برای اینکه معین است که هنوز مجلس برای جزئیات وضع قوانینی نکرده است و تا آن روزیکه تمام قوانین این مملکت از مجلس بگذرد گمان میکنم ده سال دیگر طول بکشد پس تا آن قوانین از مجلس بگذرد يك مقداری امور مملکت مادر بعضی از ادارات از روی ترتیبات سایر جاها مجری است از روی ترتیبات خارجه است پس مادر اینگونه انتخاب و امور هم باید نظریینند از این اصولی که در سایر جاها مجری است و بطور اختصار همین قدر عرض میکنم که این اشخاص که معین شده اند از برای این دیوان تمیز موقتی است این اشخاص طرف اطمینان بعضی ها نیستند و همین قدر که اسم تمیزی روی این دیوان گذاشتند دارای آن مقام نیستند ولی باید آن شرایط قانونی را مجری بدانند.

نایب رئیس - آقای ادیب التجار سئوالی داشتید از وزارت عدلیه بفرمائید.

ادیب التجار - تقریباً دو ماه قبل تلگراف مفصلی بتوسط بنده و آقای میرزا مرتضی قلی خان نماینده محترم اصفهان برای وزارت عدلیه رسید و تا این ساعت که دو ماه بلکه بیشتر است منتظریم که نتیجه از آن به بینیم و تا حال ندیده ایم ضمناً سابقه این مطلب را هم لازم میدانم عرض کنم ملک التجار اصفهان معاکم که داشه است با محمد حسین نام در زمان وزارت آقای مشیرالدوله در اثنای معاکم فرار آمد تهران از آنجا سخت گیری کردند بملک التجار که باید خودت حتما بروی بتهران و جواب او را بدهی آقای مشیرالدوله گفتند این الترامی که بملک التجار کرده اند غلط است ملک التجار نباید حرکت کند آقا محمد حسین که طرف اوست باید مراجعت کند با اصفهان مراجعه اش را تمام کنند اگر استیفاف دارد بیاید تجار اصفهان هم راضی شدند از این حکم عادلانه که آقای مشیرالدوله کرده بودند بعد وزارت که رسید بسردار منصور نمیدانم چه شد که یکدفعه از تلگرافیکه رسید فهمیدیم که ما موریکه شیرهمايون نام دارد فرستاده اند برای اینکه نظارت بکنند در آن معاکم بعد از آنی که معاکم شد بموجب تلگرافی که پیش در وزارت عدلیه است و سوادش در اینجا است آقا محمد حسین محکوم شد بدادن سه

هزار و دوپست تومان با وجود اینکه محکوم شد و تلگرافاً راپورت دادند عدلیه آنجا در خانه ملک التجار مأمور گذاشته که حکماً باید بروی بطهران (کفته شد که این سؤال است یا استیضاح اگر سؤال است که باین مفصلی نباید بشود).

ادیب التجار - استیضاح نیست سؤال است سابقه اینکار را میخواهم عرض کنم سؤال پیروز آقا سید حسین اردبیلی را بردارید به بینید که یک ستون روزنامه را گرفته است بنده، اول سؤال من است خلاصه بعد از آنی که حکماً ملک التجار را الزام کردند بآمدن طهران هیچ مغفرتی نداشته است و هیچ نوع علاجی برای او متصور نبود ناچاراً برای حفظ ناموس حفظ شرف و عرض خودش متعین شد بشهبندر عثمانی و یک هیجانی در بین تجار باین واسطه پیدا شده و از این حرکت مأمور عدلیه یک نفرت صنفی تامی از اهل شهر نسبت به عدلیه حاصل شد بعد که سردار اشجع حکومت آنجا این ترتیب را ملاحظه نمود و دید که مردم بکلی متفر خواهند شد از دولت و مأمور یک وزارت خانه بزرگی این بود که عدراو را خواستند و آمد بطهران و چون همه روزه در این باب از اصفهان مینویسند میخواهم بدانم مجازات این و تحقیق کیفیت بکجا رسیده است؟

معاون وزارت عدلیه - بطوریکه خود آقای ادیب التجار فرمودند نسبت بملک التجار دو هوا در طهران اقامه شد یکی حقوقی و یکی جزائی دعوی حقوقی همانطور که گفتند راجع شد که در اصفهان تمام شود بجهت اینکه اسبابش در آنجا فراهم بود و ممکن نبود که ملک التجار را برای اینکار جزئی [بطهران احضار کرد دعوی جزائی چون مسئله دعوی جنایت است و مدعی علیه در تحت جنایتی است که مدعی ادعا میکند حضور مدعی علیه برای تحقیقات لازم است بجهت رسیدگی باین کار خود ملک التجار را احضار کردند بطهران و برای نظارت در مجازات حقوقی هم که رجوع شد در اصفهان تمام شود یک نفر مفتش فرستادند در آنجا چنانچه فرمودند ملک التجار ملتجی شد بشهبندر عثمانی و تمام تصیرات را بگردن مأمور عدلیه گذاشتند اما از تحقیقاتی که وزارت عدلیه در اینکار کرده است از حکومت بوده است و اینکه فرمودند حکومت برای اینکه فساد نشود و تحقیقات بکند جلو گیری کرده و عدرا مأمور را خواسته است همین طور بوده ولی برای جلوگیری فساد نبوده برای عدم اجرای حکم وزارت عدلیه بوده است و وزارت عدلیه امروزه اطلاعی که حاصل کرده است و در ضمن اسنادی که در این جا است فقط تلگرافی از تجار اصفهان رسیده است که این اسنادات را برشید همایون داده اند ولی در مقابل این تلگراف اسنادی در دست است از انجمن ولایتی اصفهان و از علمای آنجا تصدیق میکنند که حکومت اصفهان نسبت بشیر همایون بی احترامی و بدرفتاری کرده است و از اجرای حکم عدلیه جلوگیری کرده است و فرض عدلیه این است که در مجازات حکومت محل یک اقدامی بکنند

که من بعد بی احترامی بحکم وزارت عدلیه نکنند و اظهارات تجار را میخواهم عرض کنم فقط برای حفظ نوع خودشان است و اینکه ملک التجار محکوم بآمدن طهران نشود و در مقابل سایر اظهارات آنها از قبیل رفتن مأمور در خانه ملک التجار و غیره اظهار انجمن ولایتی موجود است که اظهاراتش معتبر است و مسلماً در این باب وزارت عدلیه اظهارات رسمی را نخواهد گذاشت برای اظهارات غیر رسمی و بهیچوجه وزارت عدلیه اقدامی در تنبیه بشیر همایون نمیکند برای اینکه او را مقصر نمیدانند و اگر تقصیری هست بر حکومت محل است که با او مساعدت نکرده است.

ادیب التجار - بنده از بیانات آقای معاون وزارت عدلیه بکفایتی ملألم شدم و بکفایتی هم تعجب می کنم تا آنجا که می فرمایند حکومت بر ضد حکم وزارت عدلیه و مأمور اقدام کرده است و مانع تحقیقات مأمور شده است در صورتیکه بنده عرض می کنم موافق تحقیقاتی که شده است و راپورتی که داده اند مبلغ سه هزار و دوپست تومان آقا محمد حسین را محکوم کرده اند دیگر احضار ملک التجار موافق حکم وزارت عدلیه است و در باب شهبندر خانه که عرض کردم مثل ملک التجار شخصی که از پیش یک مأموری هم رسیده است یک همچو آدمی که رفته است بشهبندر خانه اگر اقدامات مافلان سردار اشجع نبود تولید یک مفسده از این حرکات خلاف قانونی بشیر همایون میشد که یا بعد نفر تجار نوشته اند و بنده اقدامات حکومت را تشکر می کنم که ملک التجار را اطمینان داد که از شهبندر خانه بیرون آمد و خواهش می کنم من بعد مأمورین عدلیه از این نوع حرکات رانکنند تا اینکه بر حسب وقوع این وقایع غیر مرضیه نشود و در این خصوص اگر چنانچه اقدامات صحیح نشود سؤال خودم را مبدل باستیضاح مینمایم.

ارباب کیخسرو - بنده اخطار نظامنامه دارم نظامنامه داخلی میگوید در مورد سؤال باید مختصراً سؤال نمود آقایان تشریف می برند در محل نطق و بیانات مفصل می فرمایند این ترتیب سؤال نیست.

لایب رئیس - صحیح است باین شرح و بسطی که آقایان سؤال بنمایند هیچ مناسبتی با سؤال ندارد اینطور باید استیضاح کنند نه سؤال آقای افتخار الواعظین سؤال داشتید از وزارت عدلیه بفرمایید.

افتخار الواعظین - جناب آصف الملک وزیر عدلیه خراسان بر حسب تشکیلات بعضی از امالی خراسان انجمن ایالتی در صورت محاسبات ایشان و در صورت دخل و خرج ایشان در عدلیه خراسان بموجب نظارتی که قانون بانجمن همامی دهد رفتند و بحساب اور رسیدگی کردند و دیدند مبلغ سه هزار و پانصد تومان باقی دارد یعنی هزار و پانصد تومان دخل عدلیه زیادتر از خرجش بوده است و بصندوق دولتی داده نشده است و بحساب دولت آورده نشده است و در این بین جناب آصف الملک معرفی شدند و قرار شد بیایند بطهران انجمن ایالتی به توسط نمایندگان محترم از وزارت عدلیه هودت

ایشان را خواستند از وزارت عدلیه جواب دادند که انجمن ایالتی حق عودت و احضار او را نداشته است هر وقت که او آمد بطهران البته وزارت عدلیه تحقیقات و تفتیشات کامل خواهند کرد و در صورتیکه معلوم شد هزار و پانصد تومان از مال دولت بیش آصف الملک مانده است از ایشان مطالبه خواهد کرد حالانکه از معاون وزارت عدلیه سؤال میکنم که آیا بحساب آصف الملک رسیدگی کرده اند و بر فرض رسیدگی آن ۱۵۰۰ تومان را از او استرداد کرده اند یا اینکه هنوز در ذمه او باقی است.

معاون وزارت عدلیه - پس از ورود رئیس عدلیه خراسان وزارت عدلیه در صد رسیدگی بحساب او بر آمد و برای اینکار از مرکز اطلاعاتی خواسته اند که هنوز آن اطلاعات نرسیده است از جمله صورت صحیح عایدات و صورت وجوهی که بصندوق داده شده و همچنین صورت صحیح اثاثیه و تمبری که برای عدلیه آنجا خریده شده است تمام اینها را خواسته است و هنوز نرسیده است معلوم است پس از رسیدن آن صورتهای و رسیدگی بحساب در صورتیکه باقی داشته باشد مسلماً وزارت عدلیه از او خواهد گرفت.

افتخار الواعظین - اینکه فرمودید وزارت عدلیه برای تحقیقات مجبور شد که صورت محاسبات را از خراسان بخواهد بنده عرض می کنم تمام محاسبات و ترتیبات عدلیه خراسان جزء جز در تمام جزایر خراسان درج شده است به علاوه یک صورت مفصلی هم انجمن ایالتی بتوسط نمایندگان از برای وزارت عدلیه فرستاده از روی آن صورت ممکن است تحقیقات بکنند و بخوبی معلوم خواهد شد و اگر هم باز صورت بخواهند بنده عرض میکنم و ممکن است بتوسط خود نمایندگان بخواهند که صورتهای صحیح از آنجا بفرستند.

معاون وزارت عدلیه - در سؤال قبل هم که این اظهار شد عرض کردم که مداخلات انجمن ایالتی در حساب عدلیه قانونی نبوده است و اگر انجمن بخواهند رسیدگی بکنند باید از امین مالیه حساب بخواهد در صورتیکه امین مالیه حساب عدلیه را قلم داد نکرده آنوقت می تواند در خصوص حساب عدلیه سؤال بکند آنهم از امین مالیه نه از عدلیه و اگر چنانچه وزارت عدلیه رسیدگی انجمن ایالتی را در این باب رسمی میدانست و میخواست آن را مجری بداد فوراً بحض و رود آصف الملک این ۱۵۰۰ تومان را از او میگرفت و اینکه اینکار را نکرده است برای این است که آن رسیدگی را قانون فرض نکرده و نمیتوان بر آن ترتیب اثری بدهد و لابد است خود وزارت عدلیه با اسبابی که در دست دارد و مسلماً طرف اطمینان و وثوق او است رسیدگی بکنند پس از رسیدگی اگر باقی دارد باید بگیرد و الا اگر طلبکار بود باید بدهد و مداخلات انجمن در خصوص محاسبات عدلیه بهیچوجه قانونی نیست و وزارت عدلیه نمیتواند آنرا قانونی فرض نماید.

دکتر علی خان - میخواستم عرض کنم که امروز قرار بود در خصوص مستخدمین نظمیته مذاکره شود و حالا بدبختانه آقای وزیر پست و تلگراف وقتی تشریف آورده اند که وقت تنگ وعده برای مذاکره کافی نیست در جلسه دیگر باید تشریف بیاورند که در اول جلسه این کار بگذرد.

نایب رئیس - چون در اول مجلس وقتی صورت مجلس را میخواندند از دوفتر از نمایندگان بعضی مطالب اظهار شد باین جهت آقای منتصر السلطان شرحی در این باب نوشته اند قرائت میشود و بعد اگر توضیحی لازم باشد داده میشود.

[آقا میرزا ابراهیم خان لایحه مزبوره را قرائت نمود مشعر بر اینکه آقایان منتصر السلطان و سلیمان میرزا و حاج وکیل الرعایا بر حسب دعوت دوستانه وزارت داخله به ملاحظه بصیرتی که در امر غله و عمل نان داشته اند بدانجا رفته اند نه بر حسب رسمیت که در مجلس مذاکره بخواهد.]

وزیر پست و تلگراف - در این فقره بنده مسبقاً عرض میکنم مسئله نان چون خیلی اهمیت داشت بنده مخصوصاً دو طلب شدم یک انجمن و هیئتی تشکیل شود و ترتیبی بنان شهر بدهند و اشخاصی که از این کار اطلاعی داشتند آقایان سلیمان میرزا و حاجی وکیل الرعایا و منتصر السلطان چون پارسال هم دخالت داشته و بصیرت در اینکار دارند بنده شخصاً بوزارت داخله اظهار کردم که بخصوص آقایان را بخواهند و خود بنده هم که وزیر پست و تلگراف بودم و بصیرتی در این کار نداشتم حاضر شدم و بنده گمان نمیکند که اینطور کمک بدوات هیچ محل ایراد باشد و همیشه خوب است و نباید محل اعتراض واقع شود.

سلیمان میرزا - چنانچه آقای وزیر پست و تلگراف اظهار داشت یک دعوتی از بنده و آقای منتصر السلطان و حاجی وکیل الرعایا باشد و اینکه بعضی از آقایان میفرمایند که رسمیت نداشته است میخوانند بفرمایند از طرف مجلس رفته اند معلوم است مذاکرات مجالس خصوصی هم تا در مجلس علنی نیاید رسمیت ندارد و لازم نیست که اگر یک نفر وکیل شد آقایان او را تجدید کنند که دوستانه هم اگر مثلا در مسئله نان لازم باشد یک مطلبی را بگویند و کمک فکری یک وزیر نکنند وکیل که مقصر نیست که وکیل شده فرض کنید او هم مثل سایرین نباید او را محدود کرد اگر یک وزیر غیررسمانه کسی را دعوت میکند که شما از فلان امر اطلاع دارید بیایید مرا کمک کنید گمان نمیکند این مداخله در اجرائیات باشد زیرا که آن وزیر مجبور نیست که آن اظهارات را قبول کند ولی اگر قبول کرد وزیر به مسئولیت خودش اینکار را میکند و اگر قبول نکرد نمی کند بنده عقیده ام این است که در هر موقع رسمی و غیررسمی برای این مملکت میتواند کمک کند هر روز هر کس مرا دعوت میکند در هر جا که باشد حاضر میروم.

نایب رئیس - در این باب تصور میکنم این مطلب را زیاده برین نباید مطرح مذاکره قرار

بدهیم آقای وزیر پست ممکن است مذاکرات مستخدمین نظمیته را جزه دستور جلسه آتی قرار بدهیم **وزیر پست و تلگراف** - بنا بود امروز هیئت وزراء حاضر شوند ولی چون یک کار مهمی داشتند نتوانستند بیایند در جلسه آتی خواهند تشریف آورد.

نایب رئیس - دستور جلسه آتی - مستخدمین نظمیته - انتخاب عوض آقای بهجانی - تمه استیضاح عدلیه.

معاون وزارت عدلیه - در دستور جلسه آتی قانون ثبت اسناد را جزه بفرمائید.

نایب رئیس - قانون ثبت اسناد هم جزء دستور میشود - قانون اساسی ما حکم می کند که در وقتی که استیضاح می کنند از یک وزیر البته هیچ یک از نمایندگان نمیتوانند آن استیضاح را سلب کنند ولی اگر بنا بشود ورقه آبی بدهند به معاونش میدهند مثل این است که بخودش داده باشند.

ارباب کبخسرو - بنده همانطور که در اول مجلس عرض کردم باید اینجا کارهای اساسی باشد نمایندگانی که تازه آمده اند قسم بیاورند و حالا مدتیست که بعضی از آقایان نمایندگان در مجلس تشریف آورده اند و قسم یاد نکرده اند و حال آنکه قانون اساسی میگوید «در بدو ورود نماینده بمجلس باید قسم یاد نماید» و فرمایشات حضرتعالی را بنده فراموش نکردم ولی ممکن نیست در مجلس این قرار داده شود.

کاشف - این امتیاز جرم سازی و صابون سازی مدتی است که بمجلس آمده است استدعا میکنم که جزء دستور شود برای اینکه بتأخیر گذشتن این امتیاز مدتی است اسباب ضرر کمیانی شده است.

نایب رئیس - این هفته یک روز که بر سه روز اضافه شد بجهت این بود که باین قبیل کارها رسیدگی شود در یک شبه آتی جزء دستور خواهد شد.

ادیبالتجار - بنده تقاضا کردم که در دستور اولین یکشنبه مجلس قانون منع احتکار جزء دستور شود **نایب رئیس** - آن هم در جزء مطالبی است که در روزهای یکشنبه باید جزء دستور گذاشت.

میرزا مرتضی قلیخان - قانون ثبت اسناد که گفته شد جزء دستور گذاشته شود بنده عقیده ام این است که چون چند جلسه ستوالی لازم دارد بهتر این است که بعد از ایام ایالی احیاء در دستور گذاشته شود و گمان نمیکند که اگر رایورت کمیسیون بودجه را در باب کمیانی خالصجات در دستور گذاشته شود خیلی خیلی اولویت دارد برای اینکه اول میزان است و باید کمیانی تکلیف خود را بداند و مجلس هم تکلیف خودش را بداند و وزیر مالیه هم تکلیف خودش را بداند اگر این مطلب همینطور بتأخیر بیفتد میافتد بیکماه دو ماه دیگر و کمیانی دچار بعضی اشکالات میشود و من تقاضا میکنم که اگر مجلس بامن همراه باشد جزء دستور جلسه آتی بشود.

ناصر الاسلام - شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند که من میتوانم همیشه عقیده خودم را با آزادی اظهار کنم تصور میکنم راجع بامر نان اظهاری که بنده

کردم سوء تأثیری بخشیده است اولاً بنده مسبقاً نبودم که این دو نفری که ببلدیه رفتند شاهزاده سلیمان - میرزا بوده است یا قیر آن فقط خواستم معلوم شود که سبب حضورشان چه بوده است و کی بوده است اما اینکه شاهزاده سلیمان میرزا گفتند که من حاضر در هر جای هر کاری از دستم بر آید برای مملکت اقدام کنم کسی نمیتواند تکذیب و تردیدی کند اما چیزی که ما را امروز دچار بدبختی کرده است این است که اغلب نمایندگان لاینقطع در ادارات و وزراء میروند دستور العمل میدهند و عنوان استخدام ادارات بلکه تا یک اندازه سمت خدمت خاص دارند چیزی که هست قانون اساسی خوشبختانه یا بد بختانه مینویسد غیر موظف نمیتوانند در ادارات خدمت نمایند این کلمه را نباید که در خارج چقدر اثرات سوء دارد و کلاسیکه موظفند یا آنکه از وظیفه خودشان خارج بشوند و بگذارند وزراء بعهده خودشان کار بکنند بهتر است از اینکه در اجرائیات مداخله بکنند و وزراء را بعهده خودشان وابگذارند هم

نایب رئیس - این را صحیح میفرمائید ولی اینجا جای این مذاکرات نیست (مجلس غروب ختم شد)

جلسه ۱۴۶

صورت مشروح روز پنجشنبه

۱۷ شهر رمضان ۱۳۲۸

سه ساعت قبل از فروب هیئت رئیسه و عده از نمایندگان حاضر شده در دو ساعت بفریب مانده عده کافی و مجلس بریاست آقای حاج سید نصرالله نایب رئیس اول تشکیل شد.

صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود.

نایب رئیس - ملاحظاتی اگر در صورت مجلس هست بفرمائید.

افتخار الواعظین - این که قرائت می شود صورت مشروح است یا خلاصه البته صورت مختصر مجلس با این تفصیل بنده می بینم که جواب و ستوال نمایندگان را عیناً می نویسند

معاضد الملک - این صورت مختصر مجلس است و در باب ستوالاتی که میشود چون غالباً مطالب آن در هم و بر هم است و نمی شود بطور اختصار نوشت این است که از طرف هیئت رئیسه بدائره صورت مجلس اخطار شده است که سؤالات را با جواب عیناً می نویسند

ارباب کبخسرو - در مسئله که بنده در آن جلسه اظهار کردم و قانون اساسی را شاهد آوردم که نمایندگان که بعد وارد شده اند باید قسم یاد نمایند آقای نایب رئیس جواب دادند که در یکی از جلسات معین خواهد شد چون جلسه آن را معین نکرده اند ناچارم عرض خودم را تکرار نمایم که قانون اساسی بامیگوید هر نماینده که وارد مجلس می شود باید در بدو ورود قسم یاد نماید و حالا هم مدتی است که اینکار بتعویق افتاده است می خواهیم بدانیم آیا در این باب قرار داده و جلسه آن را معین کرده اند که در چند جلسه این مطلب میگردد یا خیر ؟

نایب رئیس - چون در دستور امروز معین نشده است امروز نمی شود این عمل را گذرانید ولی لازم است در جلسه بعد جزء دستور شود

حسنعلیخان - بریز روز بنده در تأیید فرمایش ارباب عرض کردم خوب است این مسئله را برای امروز معین کنید و آقای نایب رئیس جوابی دادند که بنده گمان کردم در دستور امروز نوشته خواهد شد حال معلوم می شود در دستور همچو قیدی نشده است و حالا بنده عرض می کنم خوب است زودتر در جزء دستور یک جلسه این مطلب را معین کنند که زود تر بگذرد

نایب رئیس - عرض کردم در دستور که همچو قیدی نشده اگر می شد که لابد میگفتند

نیر السلطان - سئوالاتی کرده بودم از وزیر جنگ در خصوص مازندران هنوز برای جواب حاضر نشده اند خوب است اخطار شود که حاضر شوند

نایب رئیس - بنا بود که امروز هیئت وزراء بیایند ولی چون آقای نایب السلطان کسالت مزاج داشتند بیایدت ایشان رفته اند .

(آقا میرزا ابراهیم خان تلگراف واصله از اصفهان از طرف تفتة الاسلام را قرائت نمود مشر بر این که برای مسافرت عتبات سه ماهه قیبت نموده بعد از آن حاضر می شوم)

میرزا مرتضی قلیخان - این عریضه است از سوارهای سردار ملی که کمیسیون عریض تقاضا کرده است در مجلس قرائت شود [عریضه مزبور را که در شکایت از نرسیدن حقوق بآنها بمجلس عرض کرده بودند قرائت نمود]

نایب رئیس - در اینخصوص ملأ کرده نمیکند البته باید بهیئت وزراء رجوع نموده اهتمام کرد که زودتر اقدامی بنمایند و خاطر حضرات را آسوده نمایند

[آقا میرزا ابراهیم خان راپورت کمیسیونها را از قرار ذیل نمود]

(۱) کمیسیون قوانین مالیه درین هفته سه جلسه تشکیل شد آقای عزالمک در یک جلسه آقایان میرزا اسدالله خان و دهخدا در هر سه جلسه غایب و آقا میرزا داود خان مریض بودند .

[۲] راپورت کمیسیون فوائد عامه در هفته گذشته دو جلسه تشکیل شد روز چهارشنبه و پنجشنبه چهارشنبه بواسطه نیامدن بعضی از اعضاء کمیسیون رسمی نشده که در ملأ کرات داخل شوند .

طباطبائی دکترا اسمعیل خان بی اجازه حاج میرزا آقا با اجازه غائب میرزا داود خان مریض بودند .

(۳) کمیسیون عریض و مرخصی درین هفته چهار جلسه منعقد و مشغول وظایف مقرر بود و لازم میدانند برای تأخیر افتادن جوابها از وزارت خانهها پت-ویب نمایندگان از طرف مجلس بوزارت خانهها اخطار شود که جواب عریضی را که محتاج

بتحقیقات خارج از مرکز نیست بیشتر از ده روز و بقیه را بیش از چهل روز بتأخیر نیاندازند کتر اسمعیل خان هم دو ماهه برای اصلاح مزاج مرخصی خواسته بود و کمیسیون بعد از تحقیقات تصویب کرده بود و دو ماهه بایشان اجازه مرخصی داده شود

نایب رئیس - چون عده برای اخذ رأی کافی نیست در اینخصوص فعلاً رأی نمیگیریم .

حال چون خبر مهمی رسیده است آقایان تصویب میفرمایند که جلسه را خصوصی کنیم .

(اکثر تصویب کردند درینموقع جلسه خصوصی و بفاصله یک ربع ثانیا علنی گردید)

حاجی سید نصرالله - خبر اسف انگیز رسید که البته آقایان نمایندگان محترم تصویب میفرمایند که در حال قیام اصفا فرمایند (تمام قیام نمودند)

خبر رسید که مقام محترم نیابت سلطنت عظمی خالی ماند از یک وجود محترمی که تکیه گاه عظیم ملت بود البته عظمت هر وجودی وقتی معلوم میشود که انسان در حالات تاریخی او تامل نماید آنوقت معلوم می شود چه مصیبت بزرگی از فوت او بر مملکت و ملت وارد میشود این وجود محترم آنقدری که ما یاد داریم در عصر های سلطنتی که اینمرد بزرگ گذرانید و رجال بزرگ اینمملکت بگایک از پیش چشم او گذشته همیشه در کف مهمات اینمملکت یک تنه قیام میکرد و چه مصائب و مهمات بزرگی که اینمرد بزرگ از اهل این مملکت کشف مینمود در حقیقت یک نعمت بزرگی بود که دست طبیعت از برای ما ذخیره کرده بود و امروز با کمال اسف از دست ما رفت اگر بخواهیم شرح مکارم اخلاق و محامد او را بدهیم یک کتاب بزرگی خواهد شد همینقدر متوجه میکنیم خاطر محترم آقایان نمایندگان را باینکه در اواخر دوره مشروطیت چیزی که ما را در این حوادث نگاهداری مینمود و پشتیبان و پناه گاه ما بود همین راد مرد بزرگ بود کفایت است در مقام عظمت و شهامت این یگانه مرد بزرگ که یک نفر از اهالی مملکت منکر مقام او نبود محبوب کل و مسلم کافه اهل مملکت بود لایق است که این چند روز را بواسطه احترام فوت این مرد بزرگ مجلس شورای ملی تعطیل نماید خاصه اینکه لیالی احیاء در پیش و مقننی است حالا خواهش میکنم از نمایندگان محترم که در اطاق دیگر تشریف می آورند تا از برای قیام بمراسم تزیین ملأ کرده فرمایند (نایب رئیس و نمایندگان با حال سکوت از مجلس خارج شده)

[تقریباً نیم ساعت قبل از غروب جلسه علنی ختم شد]

جلسه ۱۴۷

صورت مشروح روز جمعه ۱۸

شهر رمضان ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت قبل از غروب آفتاب خصوصی و یکساعت ونیم بفریب مانده فوق العاده در تحت ریاست آقای ذکاء الملک علناً تشکیل شد .

رئیس - هر چند مصیبتی برای ما روی داده تمام افراد ملت راهزادار و فکین نموده ولی

از آنجائی که ملت و دولت ایران رئیس لازم دارد و شخص رئیس را امروز ما باید معین کنیم و مقام نیابت سلطنت را نمیتوانیم خالی بگذاریم بنابراین در جلسه خصوصی امروز نمایندگان محترم چنین مصلحت دانستند که در اول موقع رئیس دولت و ملت معین شود بنابراین در همین جلسه نایب السلطنه انتخاب میشود و چون انتخاب نایب السلطنه امر مهمی است بنظر رسید نمایندگانی که اخیراً بعضویت مجلس شورای ملی داخل شده اند و باید بموجب قانون اساسی از بدو ورود قسم یاد نمایند موقع را مقتض دانسته بدوا ذکر قسم نموده بعد شروع بانتخاب نایب السلطنه بشود استدعا میکنم از آقای حاج امام جمعه که پیشوا شوند و آقایان را قسم بدهند .

حاج امام جمعه - اگر چه بنده اعتقاد این بود که این مجلس ختم نشود و مثل سابق یک مجلس برای ذکر قسم تشکیل شود و آقایان علماء و محترمین حاضر شده بنحو مقرر در شرح قسم یاد نمایند و در محل نطق مطابق صورت قسم نامه بکلام الله مجید و اسماء جلاله ذکر قسم نموده و با آقای میرزا مرتضی قلیخان نظارت در قسم آقایان معاضد السلطنه حاج محمد کریمخان افتخارالواعظین می نمودند .

سلیمان میرزا - اینکه دو نفر نظارت در قسم می نمایند در قانون اساسی که همچو چیزی نوشته نشده است .

حاج امام جمعه - اینطور نیست قسم باید در حضور مجتهد و با مر مجتهد حاضر باشد .

حاج شیخ الرئیس - آن قسمی را که می فرمایید باید در حضور مجتهد حاضر و با مر او باشد قسم تدافعی است و این قسم عرفی است و حضور مجتهد لازم نیست .

رئیس - صحیح است بر فرض هم که قسم شرعی باشد علماء حضور دارند منتهی در جای خود نشسته اند و نظارت مینمایند دیگر لازم نیست مخصوصاً تمام بیایند در محل نطق

آقای حاج امام جمعه از محل نطق به کرسی خودشان رفتند و هر یک از آقایان دکترا علیخان - سلیمان میرزا - صدرالعلماء - آقا شیخ ابراهیم زنجانی - حاجی آقای شیرازی - آقا شبخلمی فارس - حاج سید ابراهیم مدرسی - دهخدا - بهجت - حاج عز الممالک - آقا میرزا ابراهیم قمی - آقا سید عبدالحسین - آقا محمد بروجردی - ضیاء الممالک

حاج شیخ الرئیس - آقایان و نمایندگان محترم چون تأخیر بیان از وقت حاجت و قبیح و ناصحیح است لازم می دانم پیش از این که قسم یاد کنم توضیحی بدهم از اخطاری که بطور اجمال در خصوص اینقسم از قسم کردم که بر حضور مجتهد منوط و مربوط نیست چون بسامعه بعضی قول ثقیل و دعوی بی دلیل آمد عرض میکنم قسمی که باید در محضر مجتهد و خاکم شرعی باشد آن قسمی است که در فضا و شهادت عنوان دارد بمداول .

انما اقصی بینکم بالبیئات و الایمان مناط حکومت است و رافع خصومت و در آن موقع حضور مجتهد تنها کفایت در تربت اثر نمی کند بلکه آن مجتهدی که مرجع مدافعه و قاطع منازعه است باید القاه و

تلقین نماید صیغه قسم را بمنکر بامدعی در قسم ابتدائی یا عین مردود بتفصیلی که در کتاب قضا مضنون است و اینقسم قسم مناط حکم و اعتبار نخواهد بود مگر بکلمه جلاله و جایز نیست قسم دادن بقرآن مجید یا بانبیاء و ائمه علیهم السلام ولی مانع فیه یعنی قسمی که و کلاه و مبعوثان ملت یاد مینمایند از مقوله عهد و پیمان است و از مسائل کتاب عهد و ایمان است و معاهده بر امر راجح و التزام بر کار شرعی است بصیغه مخصوصه و حضور و تلقین مجتهد از شرایط صحت این عهد و التزام نخواهد بود این است که به مسامحه در اینقسم نامه نوشته اند (بقرآن قسم می خورم) فی الحقیقه مقصود اشهاد قرآن مجید است در این عهد و عهد لان القرآن فی یوم القیمه من الشهدا والشفا و تخلف از این قسم موجب کفاره است دیگر فرقها و آثار و احکام که حالا اقتضا ندارد بمذاکره فقط نتیجه مقصود را تکرار میکنم که تلقین مجتهدین در قسم خوردن و کلاهی دارالشورای ملی لزوم شرعی ندارد و قانون اساسی هم این تجدید را نکرده است و این تقلید را ننموده شاهد این عرایض بنده اگر در خاطر بعضی از آقایان باشد در مجلس سابق در موقع ذکر قسم کلمه مبارکه عاهدات را بزبان می آوردند نه اینکه بنحو قسم شرعی و توافقی داده باشد . بنده هم در اینموقع کلمه عاهدت را ذکر میکنم و استعاضا دارم آقایان تند نویسان ستم بنطاقه بنده نمایند و عین این بیانات بنده را بنویسند .

(مد از این بیانات مطابق صورت قسم نامه بکلمه عاهدت قسم یاد نموده آقایان نیرالسلطان آقا شیخ مهدی نجم آبادی آقامیرزا رضا خان نائینی بمحل نطق آمده قسم یاد نموده قسم نامه را امضاء نمودند)

رئیس - حالا شروع میکنیم بانتهای شخص نایب السلطنه [ادراق رأی توزیع و اخذ شده آقای میرزا مرتضی قلیخان آقایان صنیع الدوله عزالملك منتصر السلطان را بحکم قرعه برای استخراج آراء معین نموده از قرار ذیل استخراج نمودند]

عده ادراق (۷۱) ورقه سفید (۳) ناصرالملك (۴۰) رأی مستوفی الممالك (۲۸) رأی رئیس - آقای ناصرالملك با کثرت (۴۰) رأی از (۷۱) رأی بنیابت سلطنت انتخاب شدند (عموما تبریک گفتند)

رئیس - جلسه آتیه روز سه شنبه (۲۶) خواهد بود دستور آن همان بقیه دستور سابق است [مجلس نیم ساعت از شب گذشته ختم شد]

جلسه ۱۴۸

صورت مشروح روز شنبه ۲۶ شهر

رمضان الملك ۱۳۲۸

مجلس بدو خصوصاً و یکساعت و نیم قبل از غروب بر بابت آقای ذکاء الملك تشکیل شد صورت مجلس روز شنبه ۱۷ و جمعه ۱۸ را آقای ماضد الملك قرائت نمود

رئیس - در اینجا آقای لوا الدواهر بدون اجازه غائب نوشته اند ولی اجازه گرفته بودند چون اجازه نامه ایشان دیر رسیده است این است که ایشان را بی اجازه غائب نوشته اند حالا اگر

در صورت مجلس ملاحظاتی هست بفرمائید

مؤتمن الملك - بنده در روز انتخاب نایب السلطنه نبودم و باین واسطه مرا غائب نوشته اند در صورتیکه نباید غایب بنویسند برای اینکه بنده اطلاع نداده بودم که انتخاب خواهد شد روز قبل همینقدر بمن گفته بودند که و کلاهی که میخواهند تعاطی افکار بنمایند بیایند و چون کسی مجبور نبود که برای تعاطی افکار حاضر شود باین واسطه نیامدم و چنانچه میگفتند که انتخاب هم خواهد شد البته حاضر میشدیم ولی چون اطلاع ندادند نباید غایب بنویسند .

آقامیرزا احمد - در باب رأی که برای انتخاب نایب السلطنه داده شد خوب است در آن نوشته شود که (۲۸) رأی هم برای آقای مستوفی الممالك داده شد .

(دیگر اظهاری نشده رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

(آقا میرزا مرتضی قلیخان تلگراف جوابیه آقای ناصرالملك نایب السلطنه جدید را در اظهار شرکت در عزای نایب السلطنه طاب ثراه و تشکر از اعتماد مجلس نسبت به ایشان قرائت نمودند)

رئیس - باسکمال اشتیاق منتظر ورود آقای نایب السلطنه هستیم .

عز الملك - از کلمه (شما) اینطور استفاد میشود که تلگراف را فرانسه مرقوم فرموده بودید و ترجمه شد است اینطور بوده است .

رئیس - بلی همینطور است .

[راپورت کمیسیون عرایض و مرخصی راجح به تصویب مرخصی دو ماهه دکتر اسمعیل خان که در جلسه پنجشنبه (۱۷) قرائت شد و بواسطه کافی نبودن اخذ رأی نشد مجدداً قرائت شد]

دکتر اسمعیل خان - این عریضه مرخصی فریب سه ماهه و نیم است که در کمیسیون عرایض مانده است آقایانیکه از کسالت بنده اطلاع داشته میدانند که در اوقاتیکه در شامیران بواسطه کسالت مزاجیکه در آن موقع داشتم این تقاضا را نمودم و حالا میبینم بعد از سه ماه عریضه بنده خوانده میشود در صورتیکه بعد از آن بعضی از آقایان عریضه داده اند و بمجلس آمده است و بعد از عرض عریضه مجبور شدم که برگردم بشهر و عریضه خود را پس بگیرم و حالا چون نقامت سابق رفع شده است و تا اندازه حال خوشتر است محتاج با اجازه مرخصی نیست و این تقاضای خودم را پس بگیرم نیز راپورت کمیسیون عرایض و مرخصی راجح بر مرخصی دو ماهه آقامیرزا اسمعیل خان کردستانی قرائت شد . کمیسیون تقاضای ایشانرا قبول کرده بود .

رئیس - در خصوص مرخصی دو ماهه آقامیرزا اسمعیل خان کمیسیون عرایض تصویب کرده است حال باید از مجلس رأی گرفت .

کاشف - مقارن استعفاء آقای میرزا اسمعیل خان بنده هم اجازه مرخصی خواسته بودم و خیای تعجب دارم از کمیسیون عرایض که در جزه راپورت مفتگی خودشان بایستی آنرا بنویسند و هنوز نوشته اند استعفا

میکند که در آن خصوص زودتر رفور بکنند و راپورت بدهند که تکلیف بندهم معین شود .

حاج سید ابراهیم - در باب مرخصی آقای دکتر اسمعیل خان که اعتراض کردند گویا جهت این بود که آن ایام چون آقایان و کلاه عقب سر هم اجازه خواسته بودند کمیسیون عرایض هم تأخیر انداخت که شاید منصرف بشوند و در باب اظهار آقای کاشف صحیح است کمیسیون عرایض هم مانع شده است و مذاکره هم کرده است ولی وقتیکه یکی تقاضای مرخصی مینماید و میآید در کمیسیون دلائل تقاضای خود را ذکر میکند کمیسیون مجبور است که راپورت بدهد .

رئیس - ملاحظه بفرمائید موضوع مذاکره مرخصی آقامیرزا اسمعیل خان است کمیسیون عرایض که تصویب کرده است حالا باید در آن رأی گرفت و بمقتضای بنده محتاج بمذاکره نیست .

دکتر علیخان - بنده در سابق يك عرضی کرده بودم در خصوص اشخاصی که بمدر مرخص بودن حاضر نمیشوند که يك دکتری برود آنها را ببیند و تصدیق بکنند که حقیقه ما بدانیم مرخصند و مرضشان تا يك ماه که طول میکشد حالا هم عرض خودم را تجدید میکنم که برای اینکه مرخصند و مرخصی میخواهند هم يك تصدیقی لازم است که ما ببینیم که در دو ماه یا سه ماه قبل از این آقای مرتضی قلیخان بختیاری يك تلگرافی بتوسط بنده کردند و یکی هم تجدید مرخصی خود را تقاضا نموده بودند در این باب هیچ تکلیفی معین نشده که مرخصی يك ماهه او تصویب شد یا خیر و در این مدت ایشانرا جزه غائبین نوشته اند یا جزه اشخاصی که با اجازه هستند

ارباب کمیخسرو - بنده عرض می کنم خوب است کلیه غائبین را دو قسم بنویسند یک قسم بی اجازه يك قسم با اجازه برای این که بنده می بینم که خیای اشخاصی هستند که اجازه خواسته اند مثل آقای قوام السلطنه و مرتضی قلیخان و غیر ایشان که اجازه خواسته اند و مدت آن تمام شده بعد از آن نه اجازه خود را تجدید کرده اند و نه این که حاضر شده اند در این باب باید يك تکلیفی معین شود .

رئیس - اشخاصی که بی اجازه غائب هستند ملاحظه می فرمائید که در صورت مجلس نوشته می شود

ابوالقاسم میرزا - بنده می خواستم عرض کنم دیشب از قراری که شنیده ام آقا میرزا اسمعیل خان تشریف برده اند در این صورت رأی گرفتن در این خصوص نمی دانم چه صورتی دارد .

رئیس - رأی میگیریم اگر مجلس اجازه بدهد با اجازه غائب خواهم بود و الا جزه غائبین بی اجازه محسوب می شود حالا گمان می کنم بیش از این مذاکره در این خصوص جائز نباشد باید رأی گرفت و مذاکره را ختم نمود رأی میگیریم باین راپورت کمیسیون عرایض و مرخصی که اجازه مرخصی دو ماهه آقا میرزا اسمعیل خان را تصویب کرده است کسانیکه موافقند با راپورت کمیسیون قیام نمایند (اغلب قیام نکردند رئیس نیز اعلام نمود که رد شد ولی عده اظهار کردند که این رأی مشکوک شد باین واسطه ثانیاً بقیام و نمود اخذ رأی شده با کثرت تصویب شد .

رایورت شعبه ششم را - مع نمایندگی آقای شیخ جعفر از مازندران قرائت شد شعبه صحت انتخاب ایشان را تصدیق کرده بود .

رئیس - شعبه ششم نمایندگی آقای شیخ جعفر را در باب مازندران تصدیق کرده است حال اگر مخالفی نیست در این باب از مجلس شورای ملی رأی میگیریم .

نجات - بنده که یکی از اعضاء شعبه ششم از این رایورت اطلاع ندارم و بنده اطلاع نداده اند .

آقای شیخ ابراهیم - تا جلسه که منعقد نشود رایورت داده نمی شود البته منعقد شده است که رایورت اشکالی ندارد رأی بگیری .

نجات - ۴ ساعت از شب گذشته خبر گردید که در شعبه حاضر شویم و سه ساعت از شب گذشته مجلس منعقد شد دیگر نمی دانم کی شعبه تشکیل شد .

حاج عز الممالک - چون سابق اعتبارنامه دو نفر نیامده بود شعبه فقط در باب آقایان حاج شیخ الرئیس و منیر السلطان رایورت داده و حال که اعتبارنامه آقای شیخ جعفر رسید شعبه رسیده کی نمود و رایورت داده و اگر یک نفر از اعضاء شعبه حاضر نباشد این دلیل نمی شود که آن رایورت یا اعتبارنامه صحت ندارد .

رئیس - مذاکره کافی است معلوم می شود در اینخصوص مخالفی نیست رأی میگیریم .
کسانی که موافقت با رایورت شعبه ششم در باب صحت نمایندگی آقای شیخ جعفر نماینده مازندران قیام نمایند .
(اقلب قیام نمودند و با کثرت تصویب شد .

رئیس - خاطر آقایان مسبوق است که در یکی از جلسات گذشته استیضاحی بعمل آمد از وزارت عدلیه و آن استیضاح بواسطه اینکه وقت تنگ بود و موکول شد یکی از جلسات بعد و بقیه آن در جزء دستور امروز بوده است حال شروع بآن میکنیم چون آن روز نتوانستم این استیضاح را رأی بگیریم موقوف بیک جلسه دیگر شد در جلسه امروز متمم آن بوده است و آقای معاون عدلیه هم حضور دارند میتوانیم این استیضاح را تمام کنیم اشخاصیکه آندفهمه میخواستند مذاکرات در اینباب بکنند همانطور اسامی آنها را در اینجا نوشته است باید همان ترتیب مذاکره کنیم .

ارباب گیخسرو - بنده عرض میکنم که بنده جزء آن استیضاح نبوده ولی در ضمن آن بعضی اعتراضها بخود معاون عدلیه بود و در اینصورت بنده تصور میکنم که باید خود وزیر حاضر باشند .

آقای سید حسین اردبیلی - لازم است یادآوری کنم که اینجا یک مسئله اساسی هنوز حل نشده است و آن این است که معاونین وزراء آیا شرکت دارند در مسئولیت در پیش مجلس یا خیر و معاویکه حاضر میشود برای استیضاح سباحت که نمیتواند کامل مدافعه کند و منتهی میشود برای منفی و آنوقت این را منفی یا توجه میشود بشخص وزیر در صورتیکه خودش اگر میبود میتواند مدافعه نماید یا راجع میشود بمعاون بمقتضی

بنده هیچ شاید مسئولیتی نداشته باشد و شاید سلب مسئولیت شده باشد یا نشده باشد این یکی از آن مطالبی است که حل نشده است ثانیاً چون یک قسمتی از استیضاح راجع است بخود معاون و خودشان گمان میکنم که آنطوریکه باید نتوانند مدافعه نمایند چون خودش مدعی است برای برائت ذمه خودش شخصاً مدافعه کند در صورتیکه بدانم یک آدمی در عدلیه بوده است و با ایشان طرف گفتگو است خوبست خود آقای وزیر حضور بهم رسانند و بنده چون خودم این استیضاح را کرده ام تقاضا میکنم که فعلاً مسکوت عنه بماند .

صدیق حضرت - امروز اگر یکی از و کلا محترمین بر شخصی اعتراض یا از او استیضاح داشته باشد آیا آن وزیر چون راجع است بخودش نمیتواند جواب بگوید همین قسم هم معاونش میتواند از اعتراض و استیضاحیکه راجع بخود او است جواب بگوید هیچ فرقی نمیکند بعلاوه اولاً در قانون اساسی تصریح شده است که وزیر معاونش را میتواند برای جواب بفرستند بمجلس در استیضاح امروز رأی گرفته خواهد شد و یکی از آراء هم رأی منفی است مابایستی چنانچه تمام معاونین را قبول کردیم در این استیضاح این معاون را قبول کنم .

رئیس - در اینکه مطلب سابقه دارد حرفی نیست که سابق بر این از معاونین استیضاح کرده و رأی گرفته شد و این هم که آقای صدیق حضرت میفرمایند این استیضاح راجع بو وزیر است و صاحب استیضاح تقاضا کرده است که مسکوت عنه بماند دلیل نمیشود که معاون را نباید جز وزارت قرار داد اما اینکه این استیضاحکه دستور مجلس است همینطور در دستور باشد یا مسکوت عنه بماند برای اینکه رفع اشکال شود گویا محتاج باشد که رأی بگیریم .

افتخار الواعظین - اولاً این مسئله حل شود که معاونین مسئول وزیر هستند و وزیر مسئول مجلس یا اینکه بلاواسطه معاونین مسئول هستند در صورتیکه معاون شخصاً مسئول مجلس نباشد نمیتواند طرف استیضاح مجلس هم باشد و دیگری از مطالب این استیکه میخواهند از وزیر استیضاح کند که یکی از اشخاصیکه طرف گفتگو است دارای فلان دستها بوده است یا در فلان قضیه یا فلانکس طرف بوده است و متهم بوده چرا او را معاون قرار داده اند و در اینه موقع معاون نمیتواند دفاع کند بجهت اینکه مطلب راجع بمعاونت خودشان است چطور میتواند دفاع کند .

آقای سید حسین اردبیلی - بموجب یک بند از قانون اساسی هر یک از نمایندگان حق دارند در ابتدای مطرح شدن یک مطلبی تقاضا کنند که مسکوت عنه بماند و بنده تقاضا کرده ام که این مسئله مسکوت عنه بماند اشخاصی هم که داخل این استیضاح بوده اند حق دارند تقاضا کنند و باید رأی گرفته شود .

رئیس - شما حق دارید که تقاضا کنید **ادیب التجار** - این مسئله دو موضوع است یکی اینکه معاون مسئولیت ندارد در صورت مسئولیت نداشتن آیامی تواند جواب مجلس را بدهد این یک مسئله است دیگر اینکه معاون عدلیه که تشریف آوردند مدافعه کنند طرفند با اشخاص و ما اینجا شسته ایم حقیقت امر را بفهمیم غرضی باکی نداریم در یک همچو مطلبی که بدانید رسیدگی شده و مطلب بهم و مشکوک شده است و اظهار میکنید که این شخص طرف است و اینجا محکمه نیست که مرافعه شود در این صورت

نمی شود با این معاون در اینجا صحبت کرد در صورتیکه ما خواهیم بدرد ملت برسیم و حقیقت امر را بفهمیم خود وزیر عاجز یا ناخوش هم نیست مریض هم نیست خود بنده راضیم برای اینکه احقاق مظلومین بشود و بر وکلانی هم در این استیضاح خواسته اند چیزی اشکار شود و یک حق از حقوق ملت معلوم شود خود وزیر بیاید و پیش از این هم طول لازم نیست

حاجی آقا - این معنی باید خوب معلوم باشد که کسی که استیضاح داده است از وزارت راجع بشخص نیست موضوع شخص در این مقام برای شاه است و اینکه آقای آقا سید حسین در این استیضاح اسم معاون بردند راجع باصلاح امورات عدلیه بود اینکه در ضمن مطلب تحقیق شد حالا می بینیم اسم شخص هم اسم در کار آمد و آن مسئله تا خیر شد و الان می بینیم هر یک از آقایان صحبت میکنند موضوع را شخصی قرار میدهند با اینکه اینطور نیست ولی بنده تعجب میکنم از آنها اینکه میفرمایند امروز حکماً باید استیضاح شده و تمام نمائیم این مطلب خیلی منطقی است در صورتیکه همان اشخاصیکه استیضاح کرده اند تقاضا میکنند که مسکوت عنه بماند این اینقدر اهمیت ندارد بواسطه اینکه با ایشان بجهت یک شخص استیضاح نمی کنند بجهت حمایت یک شخص و الان این مطلبی را که آقایان تقاضا کرده اند یک مطلب مشروعی است این را رأی بگیری اگر تصویب شد که به او الا مطرح بکنید بنده هم یکی از استیضاح کننده گانم و در موضوع کلیه حرف دارم نه در قضیه شخصی و همه حاضرند برای اینکه گفتگو کنند

رئیس - مطلب همین است یا بد رأی گرفته شود **کاشف** - این مطلب منطقی است و زبیری که خودش در مجلس حاضر بوده حالا خودش حاضر نمی شود که جواب بدهد بنده این مطلب را قانونی نمیدانم بجهت اینکه در استیضاح حلال السلطنه در موقعی که معاونش حاضر بود و کلا رأی ندادند و وزیر را با تلفون خواستند و بعد از اینکه وزیر را خواستند و حاضر شد آنوقت رأی گرفته شد و رأی منفی دادند وقتی که معاون ایشان بخواهند استیضاح بدهد مسبوق نیست از آنچه وزیر استیضاح داده است و ایراداتی که در نطق وزیر هست هیچ وقت وارد نمیشود مطلب ناتمام میباشد بعد خود وزیر میآید و همینطوری که این سابقه دارد که رأی گرفتن موقوف است آمدن وزیر نباید رأی گرفته شود تا وزیر بیاید .

رئیس - اگر یک مرتبه این امر واقع شود که از معاون یک وزیر استیضاح قبول نشده است و خواسته اند که خود وزیر بیاید جواب بدهد ولی مگر اتفاق افتاده و معاون را خواسته ایم لیکن آن دفعه وزیر را گفتند که نباید جواب بدهد برای این بوده است که معاون تقریباً طرفه از جواب میزد آنوقت گفتند خود وزیر بیاید جواب بگوید آقای آقا سید حسین هم کلاً تقاضای خودشان را فرستاده اند که این استیضاح مسکوت عنه بماند

حاجی فاتح الملک - همان رأی بگیری مطلب تمام میشود .

ناصر الاسلام - این یک مطلبی است که تا یک اندازه بداناز این مابینا اگر نظر خواهیم داد اگر

سابقه را بفرمائید سابقه من بیشتر است و بنده عرض میکنم که اصراری ندارم که این استیضاح داده شود یا نشود اگر وزیر این ملاحظه نکرده است خود داند مسلماً معاون که حاضر شده است برای جواب برای دفاع اعتراضات نمایندگان حاضر شده است اگر واقعاً نتواند جواب نمایندگان را بدهد مانباید غصه وزیر را بغوریم که ملزم شد و نتوانست دفاع کند آن را رای منفی راجع بوزیر خواهد شد نماینده که استیضاح میکند باید نظر کنند و در باب آن رأی هائی که داده میشود اگر آن جواب جواب مسکت است و و کلاً متقاعد شدند رای مسکت والا رای ثابت یا منفی میگیرند این تکلیف وزیر است مربوط به ما نیست اما در مسئله وزیر امور خارجه بنده مخصوصاً خاطر هست که معاون اظهار بی اطلاعی میکردند از وزارت خارجه و بنظر من باید استیضاح خواست و احتمال دارد که نتوانند استیضاح بدهند اما می توانند دفاع کنند و از طرف وزیر طرف استیضاح واقع شود .

رئیس - عرض می کنم که تاکنون عمل مادر مجلس بر این بوده است علاوه بر این در قانون اساسی هم مقرر است اگر چه در آن وقت استیضاح اصطلاح نه بوده ولی نوشته اند که در سئوالاتی که از وزراء می شود معاونین وزرا می توانند بیایند در مجلس جواب بدهند اما مسئله اینکه معاونین مسئول پارلمان باشند یا نباشند این یک امریست علیحده که هنوز حل نشده پس رای می گیریم در اینکه این استیضاح مسکوت عنه بماند چنانچه اقتضا شده است یا خیر

معاون وزیر عدلیه - چنانچه یکی از نمایندگان محترم ذکر کردند استیضاحاتی که از وزیر شده بود در خصوص اصلاحات عدلیه بود در این موضوع هیچ تفاوتی نمی کرد در اینکه وزیر یا معاون او باید جواب بدهد و اینکه بعد از آنکه استیضاح بطور کلی منجر بخصوصیات شد و در ضمن اسم بعضی اشخاصی بمیان آمد این یکی از موضوعات استیضاح بود که ممکن بود در ضمن استیضاح حل شود و در هر صورت اینکه مذاکره شد در قانون اساسی و نظامنامه داخلی مصرح است و قید شده است که معاون می تواند حاضر شود و جواب استیضاحات را بدهد ولی چون خود استیضاح کننده تقاضا کرد که بماند برای جلسه آینده و کار منجر خواهد شد بخصوصیات که از جمله راجع بشخص بنده است این است که خود بنده عرض می کنم که چون راجع بشخص بنده است این مسئله مسکوت عنه بماند .

رئیس - آقای آقا سید حسین که صاحب استیضاح بودند تقاضا کردند که مسکوت عنه بماند در این باب رای میگیریم .

مهرزاد الملک - بنده شریکم با فرمایش آقای ناصر الاسلام

حاجی سید ابراهیم - بنده عرض میکنم که غیر از این مسئله هم در دستورات این قدر معطل نباید بمانیم .

مؤتمن الملک - بنده چون معاون خودش تقاضا کرده است که مسکوت عنه بماند حرفی ندارم ولی در لفظ مسکوت عنه حرفی دارم تا بحال این لفظ معمول بوده است که این لفظ

استعمال می کرده اند ولی معنای آن خوب نبوده است لفظ مسکوت عنه در پارلمان های خارجه استعمال می کنند در مطالبی که قابل مذاکره نیست باین اسم نمی خوانند که بمجلس بیاید و مذاکره شود ما هم حالا خوب است این اسم را در همین مواقع ذکر کنیم و دیگر در این موضوع استعمال نکنیم

رئیس - در واقع تقاضای آقا سید حسین این بوده است که این استیضاح بماند برای جلسه دیگر .

فهم الملک - بنده تقاضای آقای معاون را در این موقع صحیح نمی دانم بجهت اینکه این استیضاح بسته است برای مجلس شاید در یک موقعی از معاون یا وزیر استیضاح کنند که این مطلب ذکر بشود ولی تمجب دارم که یک استیضاحی می شود راجع باصلاحات عدلیه ولی وقتی که شروع می شود تمام مذاکرات در شخص می شود و در این مرقع بسته است برای مجلس اگر رای می دهد این استیضاح بماند برای روز دیگر خوانده شود .

آقا سید حسین اردبیلی - اجازه بدهید تقاضای بنده شود .

[آقا میرزا ابراهیم خان تقاضای مزبور را بمضمون ذیل قرائت نمودند و بنده تقاضای می کنم که موقع استیضاح تاخیر بیفتد تا خود وزیر عدلیه حاضر شود]

صدیق حضرت - بنده بجهت دوم این تقاضا ایراد دارم که تا خود وزیر عدلیه شود ولی تقاضای تاخیر را قبول دارم .

افتخار الواعظین - اصل جهل و دوم قانون اساسی اینطور می نویسد در هر امری که مجلس شورای ملی از وزیر مسئولی توضیح بخواهد آن وزیر ناگزیر از جواب است و این جواب می باید بدون عذر موجه بیرون از اندازه اقتضا بدهد تاخیر بیفتد مگر مطالب محرمانه که مستور بودن آن در مدت معین صلاح دولت و ملت باشد ولی بعد از انقضای مدت معین وزیر مسئول مکلف است که همان مطلب را در مجلس ابراز نماید (بنده از آقایان سئوال می کنم که در کجای قانون اساسی یا نظامنامه داخلی نوشته شده است که اگر از وزیر استیضاحی خواسته شد معاون می تواند دفاع کند در کجاست بمن ارائه بدهید .

رئیس - در هر صورت باید معلوم شود که امروز داخل در این استیضاح شویم یا تاخیر بیندازیم که خود وزیر حاضر شود حالا رای می گیریم هر گس پیشنهاد آقای سید حسین را تصویب می کند که این استیضاح تاخیر شود تا حضور وزیر قیام نماید (اغلب قیام نمودند) و با کثرت تصویب شد شروع بشور اول در بقیه قانون ثبت اسناد شده آقا میرزا مرتضی قلی خان ماده ۹ پیشنهاد وزیر را قرائت نمود .

دکتر علیخان - در آن جلسه که از قانون ثبت اسناد مذاکره شد بنده عرض کردم و بعد بهیئت رفتم و عرض کردم حالا هم عرض میکنم این قانون ثبت اسناد که نوشته شده بنظر بنده چندان قانون

خوبی نیست و غیر از این قانون قوانینی که لازم است و باید نوشته شده باشد داریم از آن جمله قانون تشکیلات عدلیه است آن روز هم گفته شد قانون ثبت اسناد جزء دستور باشد برای این گفته شد که قانون تشکیلات عدلیه طبع و توزیع نشده بود حالا خوب است اول آن قوانین را از مجلس بگذرانیم و رابورت کمیسیون عدلیه هم در خصوص مستخدمین عدلیه داده شده و پس فردا قرار است قرائت شود که از مجلس رای گرفته شود و زودتر این مستخدمین آورده شود آنوقت که این مستخدمین را آوردند قانون تشکیلات هم نوشته شد یک قانون ثبت اسناد صحیحی که بدر دین مملکت بخورد بنویسند و از مجلس بگذرد حالا بسته است برای مجلس

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - قانون ثبت اسناد بهترین قوانینی است و اگر این قانون نباشد عدلیه بهت هرج و مرج و مزاجها مبتلا خواهد بود برای اینکه اغلب نزاعها که برخاسته میشود از اختلاف اسناد است و قتی که اسناد ثبت و تفتیح شد دیگر آن حرفها قطع می شود و اسباب آسودگی خواهد شد

رئیس - در هر صورت این مسئله بمجلس آمده است و شور کلی هم در آن شده است و رای داده شده است که داخل شور مواد شویم و حالا هم جزء دستور شده است دیگر این مذاکرات گمان نمی کنم فائده داشته باشد .

مشیر الدوله - بنده تأیید میکنم فرمایش آقای آقا شیخ ابراهیم را و این که آقای دکتر عدلیخان می فرمایند این قانون خوبی نیست بنده عرض میکنم اگر ما بخواهیم در باب اصلاحات عدلیه خودمان اقدامی بکنیم نصف اصلاحات همین نوشتن قانون ثبت اسناد است و اگر چنانچه این قانون در مجلس سابق گذشته بود امروز التزام میدادم که نصف این نزاعها و مرافعه های عدلیه که در ششماه یا یکسال طول میکشد که تمام شود در عرض سه روز یا چهار روز اصلاح شود حالا اگر بخواهیم تمام تفصیلات را عرض کنیم باعث تضییع وقت مجلس است از این گذشته یکی از اصلاحات عمده وزارت عدلیه مسئله مالیه است و این ثبت اسناد مبالغی بر مالیه عدلیه میفزاید و این هم بدیهی است که ما نمیتوانیم امروز از مخارج ضروری خودمان بکاهیم و صرف اصلاحات عدلیه کنیم باید از همین محلی پیدا کنیم و صرف اصلاحات او بنمائیم و خود این محل هم یک محلی است که مردم با کمال میل و رغبت میدهند برای اینکه این مسئله یک نفع عاجلی برای آنها خواهد داشت که در هر موقع لازم باشد رجوع میکنند و از روی ثبت و نمره نوشته ایشان را تصدیق میکنند و اسباب استحکام سند ایشان خواهد شد عرایض دیگری هم بنده در این باب داشتم ولی چون آنقدر وقت نداریم عرض نمی کنم همینقدر استدعا دارم که هر چه زود تر یک قانونی از مجلس بگذرانند حالا این قانون اگر از ترتیب صحیح نوشته نشده است باید در ضمن شور اول و دوم درست شود بمقیده بنده هم تا اندازه این قانون درم و برهم نوشته شده است

حالا دیگر بسته است برای مجلس .
آقا شیخ ابراهیم در هر موردی که مخالف
هستید و نظریات دارید بفرمائید در ضمن شور دوم
اصلاح خواهد شد .

رئیس - يك قانونی آمده است بمجلس و
داخل در شور مواد آن شده ایم .

حالا حضرت عالی يك مطلب کلی میفرمائید و
نمیدانم در شور نفرمودید یا اینکه فرموده اید
بواسطه اینکه مجلس توجه بآن نکرده بی نتیجه
مانده است در هر صورت فعلا موقع این مذاکره
گذشته است .

قانونی که شور در کلیات آن شده و برای
داخل شدن در شور مواد رای گرفته شده تصویب
شده است حالا در باب ماده ۹ - هر کس فرمایشی
دارد بفرماید .

دکتر علی خان - بنده عرض نکردم که
این قانون بد است یا بدرد نمیخورد و بلکه عرض
کردم قوانین لازم تر از این داریم خوب است
آنها را مقدم بداریم و اگر چنانچه بصورت مجلس
رجوع فرمائید در همان روزی که در این قانون
شور شد همین عرض را همین علتی که گفتم عرض کردم
و قرار شد که این مسئله مسکوت عنه بماند .

مهاضدالملک - این مذاکره جناب عالی
صحیح است آنروز چون کابینه وزراء معلوم نشده
بود قرار شد این مسئله مسکوت عنه بماند تا کابینه
وزراء معلوم شود و وزیر عدلیه در موقع شور حاضر
شود و چنانچه در صورت مشروح مجلس نوشته شده
شور کلی در این قانون بعمل آمده و برای داخل
شدن در شور مواد اخذ رای و تصویب شده و تا
ماده نهم شور شده حالا در ماده نهم باید مذاکره
شود .

مشیرالدوله - اینطور که بنده می بینم
این موادی که در آن شور شده بعضی اصلاحات
لازم دارد و چون در موقع شور آن نبودم در باب
ماده ۳ و ۴ دو تا لایحه پیشنهاد میکنم بکمیسسیون
رجوع شود (دو فقره پیشنهاد نموده بکمیسسیون
رجوع شد) .

دکتر علیخان - بنده منکر نیستم و عرض
نکردم که این قانون مهم نیست بلکه عرض کردم
چون مستخدم برای عدلیه خواهند خواست خوبست
قوانینی هم که باید در آنجا اجرا شود همان ها
بنویسند این عقیده بنده بود که عرض کردم حال
که می فرمائید شور کلی در آن شده و برای شور
در عواد اخذ رای شده و تصویب شده است بسته
برای مجلس است این عرض را که کردم عقیده
خود را بیان نمودم [در این موقع شروع بقرائت مواد شده
ماده ۹ و ۱۰ و ۱۱ پیشنهاد وزیر که مطابق بود با مواد
راپورت کمیسسیون قرائت و شور اول در آن بعمل
آمد ماده ۱۲ پیشنهاد وزیر را کمیسسیون زائد دانسته
حذف و در عوض ماده قبل پیشنهاد را ماده ۱۱
قرار داده بود در این خصوص مقداری مذاکره
شده و مخبر کمیسسیون در بنده حذف آن پاره

توضیحات دادند بعد از آن در هر يك از مواد ۱۳
و ۱۴ و ۱۵ پیشنهاد وزیر که مطابق بود با مواد
۱۲ و ۱۳ و ۱۴ راپورت کمیسسیون قرائت و مطرح
مذاکره شده شور اول در آن بعمل آمد .

رئیس - بقیه شور در این قانون می ماند
برای جلسه دیگر جلسه آتیبه فردا خواهد بود و دستور
آن از اینقرار است :

راپورت کمیسسیون بودجه در باب خالصجات .
راپورت کمیسسیون فوائد عامه در باب صابون سازی
و چرم سازی . راپورت کمیسسیون بودجه راجع به
آقا شیخ هادی استرآبادی . راپورت کمیسسیون مبتکرات
راجع بطرح ارباب کیخسرو . راپورت کمیسسیون فوائد
عامه راجع بطلاشویی کره زره .

[مجلس فردا آفتاب ختم گردید .]

جلسه ۱۴۹

صورت مشروح روز یکشنبه ۲۷

شهر رمضان ۱۳۲۸

دوساعت و نیم قبل از غروب آفتاب مجلس در
تحت ریاست آقای ذکاءالملک تشکیل شد .

صورت مجلس روزشنبه را آقای مهاضدالملک
قرائت نمود .

رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظاتی هست؟

دکتر علیخان - دیروز در صورت مجلس
خوانده شد که دستور همان دستور سابق است و
بنده در آخر مجلس میخواستم يك چیزی را خاطر
نشان آقای رئیس بنمایم که يك جزء از آن دستور
مسئله مستخدمین که باید تا بحال گذشته باشد و حالا
هم خوب است هر چه زودتر هیئت وزراء را خواست
که حاضر شوند و این مطلب تمام شود .

رئیس - در دستور همچو چیزی ذکر
نشده است و دستور همان دستور سابق است

دکتر علیخان - در صورت مجلسی که دیروز
خوانده شد نوشته شده بود .

محمد هاشم میرزا - دوازده روز قبل از

این جزء دستور شد که يك نفر عوض آقای بهبهانی
انتخاب شود و تا بحال آن انتخاب بعمل نیامد
همینطور که یکی یکی را مرخص میکنیم باید عوض
نمایند کان مستمفی را انتخاب کنیم که همه نمایندگان
کم نشود .

رئیس - دیگر در صورت مجلس ملاحظاتی
هست ؟

(اظهاری نشد رئیس صورت مجلس را امضا نمود)

ارباب کیخسرو - بنده میخواستم عرض کنم
حالادر بعضی روزنامهجات نسبت بو دلا چیزهایی می
نویسند کاری ندارم ولی چون آقای حاجی وکیل-
الرعایا بعضی مطالب در روزنامهجات نوشته بودند
که راجع بکمیسسیون تفتیش مایه بود لازم می دانم
عرض کنم که بنده را از اول که برای عضویت این
کمیسسیون انتخاب کرده بودند بعد از دو جلسه تفتیش
استمفا داده و مکرر هم از مقام ریاست مجلس
استمعا شد که استمفا نامه بنده در اینجا خوانده
شود تا مجلس بداند نمی دانم بچه ملاحظه بود که

خوانده نشد و حالا محض تبرئه ذمه خودم تا آن
کسانی که راپورت داده اند ثابت کنند که را ورتی
که داده اند صحیح است یا صحیح نیست عرض می
کنم که بنده جزو آن کمیسسیون نبودم فقط در دفعه
در آن کمیسسیون حاضر بودم بعد استمفا دادم بقیه
اعضاء کمیسسیون مزبور مختارند که یا حقیقت و صدق
اظهارات خود را مدلل و بیانات مشارالیه را رد
نمایند و یا نسبت به آنچه درباره آنها گفته شده
است تحمل نمایند .

حاج نسیم ابراهیم - بنده در این باب
عرضی نداشتم فقط می خواستم عرض کنم آن کمیسسیون
که انتخاب شد و بنا شد که بمبارت اخیری ترتیب
مجلس را بدهد یعنی دستوری از برای جلسات مجلس
بنویسد نتیجه آن چه شد و چه راپورتی در آن
خصوص داده اند .

مقیم السلطنه - عرض میکنم در باب هیئت
تفتیشیه خیلی مایل بودم که با حضور خود آقای
حاج وکیل الرعایا مذاکره شود ولی حالا که آقای
ارباب مذاکره کردند لازم است چند کلمه عرض
کنم که هیئت تفتیشیه بملاحظاتی که در راپورت خودش
داد لازم دید که اول بشعبه اعانه رسیدگی نماید این بود
که تحقیقاتی در آن باب کرده راپورتی هم داد که باطلاع
نمایند کان محترم رسید بحد جوابهائی را هم که آقای
حاج وکیل الرعایا دادند قرار شد با آن راپورت طرح
و توزیع شود و يك روزی در مجلس مطرح مذاکره
و عقاید نمایندگان در اینخصوص معلوم شود حالا
قبل از آنی که آن راپورت بمجلس بیاید آقای حاج
وکیل الرعایا شروع کرده اند هی در روزنامهجات اعلانات
بنمایند و این شایسته نیست و بترتیب و قواعد
مجلس بر می خورد چنانچه قبل از این هم علت
رسیدگی باینکار هم همین شد که هی صفحات روزنامه
را باظهارات خودشان پر می کردند بلکه شایسته
این بود که اگر ایشان مراعات قواعد مجلس و
نظامنامه داخلی را می کردند هیچ اظهاری در این
باب ننمایند تا آن روزیکه آن راپورت بمجلس بیاید
و نتیجه معلوم شود و اما در باب هیئت تفتیشیه میخواستم
عرض کنم که ترتیبی ندارد در اعضاء آن خیلی کم شده است
برای اینکه آقای میرزا اسدالله خان که تشریف برده
اند و آقا میرزا داود خان مدتی است ناخوش هستند
و آقای ارباب هم از ابتداء که مستمفی شده اند باقی
میماند آقای معتمدالتجار و شاهزاده سلیمان میرزا و
بنده در اینصورت هم نمی دانم که تکلیف ما چیست همین
۳ نفر باید مشغول باشد یعنی اگر باید این هیئت
مداومت نماید همین سه نفر میتواند رسیدگی کنند
یا اینکه اینمطلب باید بماند تا وقتی که کمیسسیونها تشکیل
شود و اینهم بکلی عوض شود و هیئت جدیدی معین
شود خوب بود این را مجلس مقدس معلوم می نمود
که تکلیف ما هم معین باشد .

رئیس - در هر صورت این مسئله که جز دستور
امروز نیست و اگر هم بخواهیم داخل مذاکره آن
بشویم نتیجه هم نخواهد داشت باید برای مذاکره
این مسئله بسکوت دیگری را معین نمود که تکلیف
این هیئت هم معین شود (راپورت کمیسسیون فوائد عامه
را راجع به امتیاز صابون بزی و چرم سازی آقای

میرزا مرتضی قلیخان قرانت نمود)
حاج آقا - ظاهراً در کلیات این مسئله مذاکره
 آنروز شد و حالا چیزی که هست باید در موادش
 مذاکره کرد و در آن جلسه بنده عرض کردم که آن
 موادیکه ممکن است در آن مذاکره کرد و تصویب
 نمود میوادی است که راجع است به معافیت ماشین
 آلانی که وارد مینمایند از گمرک و حقوق دولتی و این
 هم چون راجع است به بودجه خوب بود ابتدائاً از نظر
 کمیسیون بودجه گذشته باشد و نظریات خودشان را
 در آن کرده باشند و در یکماه آخری که دارد که
 بعضی از صابوهای دولتی که این کمیته میسازد
 مخصوص باد است این باید معین بشود برای اینکه
 یکوقتی هست که یکقسم صابونی در این کمیته اختراع
 می نمایند در این صورت البته حق امتیاز دارد و میتواند هم
 باو باشد ولی یکوقتی هم هست که مبتکر نیست
 بلکه کس دیگری این صابون را ساخته است و این
 کمیته آنرا ساخته خرید فقط مهر آن را تغییر داده
 است یکمچو زمینه ای نمیشود گفت که این منحصر
 باوست و گمان هم نمیکم که دیگر مذاکره در این
 خصوص باشد.

سلیمان میرزا - بنده آن دفعه هم که این
 مسئله مطرح مذاکره شد این عرض را کردم طرف
 توجه نشد مجبورم مجدداً یادآوری کنم که ما با اشخاص
 بهیچوجه طرف نیستیم هر کسی حق ندارد لایحه به مجلس
 پیشنهاد کند مگر هیئت وزراء بنده می بینم که در اینجا
 نوشته شده است چون انحصار در مجلس رد شد در رابع زاده
 دوباره لایحه پیشنهاد کرده است بنده نمی دانم این
 مطابق کدام نظامنامه و کدام قانون و ترتیب است
 رابع زاده لایحه خودش را میبایست بوزیر پیشنهاد
 کند وزیر بکمیسیون بفرستد کمیسیون و مجلس با
 وزارت و وزیر طرف است وزیر باید لایحه را به مجلس
 پیشنهاد کند و کمیسیون ملاحظه خود را در آن بنماید
 و مجلس پیشنهاد کند حالا ما واردیم گفتگو میکنیم
 در یک چیزی که از مجرای قانونی وارد نشده است بنده
 که عقیده ام این است ما نمیتوانیم در این مسئله مذاکره
 کنیم باید این را از طرف وزیر بکمیسیون بفرستد و
 کمیسیون ملاحظات خودش را ضمیمه نموده به مجلس
 پیشنهاد نماید آنوقت مطرح مذاکره شود و کمیسیون
 نمی دانم چرا از این مسئله غفلت کرده است آنروز هم
 این مطلب را عرض کردم ولی درست نتوانستم مقصود
 خود را بیان کنم و حالاً می بینم که امروز در مرتبه مجلس
 آمده است.

رئیس - معاون وزارت فوائد عامه در اینجا
 حاضر هستند و البته اگر نظریاتی داشته باشند اظهار
 می دارند.

منتصر السلطان - در این فقره ابتدا جناب
 صنایع الدوله لایحه به مجلس تقدیم نموده بود که انحصار
 صابو سازی و چرم سازی بر رابع زاده و شرکاء او داده شود
 این بود که مجلس این قبیل امتیازات کوچک را رد کرد
 و گفت از این قبیل تجارتخانه کوچک نباید منحصر
 باشد ولی در مجلس مذاکره شد که باید کلیه با این قبیل
 اشخاص یک کمک و مساعدتی بشود که بتوانند این قبیل
 کارخانه های کوچک را بیاورند که اسباب از دیاد ثروت
 مملکت بشود این بود که رابع زاده بکمیسیون آمده

و این (ه) ماده را پیشنهاد نمود کمیسیون هم بعد از آنی
 که آنرا مطرح مذاکره فرار داد با کثرت تصویب و
 به مجلس پیشنهاد نمود حالا معاون وزارت فوائد عامه
 هم که تشریف دارند هر قسمی که بنظرشان میرسد
 اظهار خواهند داشت.

سلیمان میرزا - گویا مخبر محترم مقصود
 بنده را ملتفت نشده اند بنده عرض نکردم که در این
 پیشنهاد نباید مذاکره کرد یا اینکه کمک و مساعدت را
 با تاجر نباید بکنند بنده عرض کردم که این لایحه از
 مجرای قانونی رد نشده یعنی رابع زاده شخصاً قانون این
 حق را با و نداده است که لایحه پیشنهاد کند کمیسیون
 هم حق ندارد که از رابع زاده و سلیمان میرزا و سایر
 اشخاص لایحه قبول کند و چون این لایحه برخلاف مجرای
 قانونی وارد شده ما هم اگر شروع کنیم در آن مذاکره
 بنهائیم ما هم برخلاف قانون رفتار کرده ایم مخبر محترم حالا
 هر چه فرمایند بنده می بینم در اینجا نوشته شده رابع زاده
 و شرکاء این لایحه را پیشنهاد کرده اند و مذاکره در
 این موضوع برخلاف قانون خواهد بود.

آقامیرزا احمد - میخواستم عرض کنم که
 این لایحه جدیدی نیست که بکمیسیون آمده باشد این
 لایحه قدیمیکه آمد بعضی موادش را تغییر داده اند و الا
 در واقع همان لایحه است و ابتداء از مجرای قانونی وارد
 شده است.

دکتر اسمعیل خان - اینکه حضرت والا
 می فرمایند که این لایحه از مجرای قانونی به مجلس
 نیامده است گمان نمی کنم صحیح باشد این لایحه
 بتوسط آقای صنایع الدوله در زمان وزارت ایشان به
 مجلس آمد و مجلس بعد از مذاکره گفت که حالا
 بهیچوجه مقتضی نیست که ما تجارت را بیک نفر یا
 یک عده منحصر بکنیم و رد کرد ولی چون مذاکره
 شده بود که باید یک اندازه مساعدتی با این قبیل
 اشخاص که این قسم کارخانجات را می خواهند وارد
 کنند بشود این لایحه بر کشت بکمیسیون و
 و رابع زاده اطلاع دادند که مسئله انحصار را
 مجلس بکلی رد کرد ولی ممکن است از طرف مجلس
 بعضی مساعدتها بشود که رفع این خسارت شما را
 بکنند آن وقت رابع زاده بعضی مواد آن را تغییر
 داده و این مساعدتها را خواست و در واقع این همان
 لایحه ایست که بتوسط وزیر فوائد عامه پیشنهاد
 شده بود که رفت بکمیسیون و زودتر به مجلس آمده
 است و مکرر مذاکره درین باب شده است فقط انحصار
 را مجلس رد کرد و سایر موادش همان مواد
 سابق است منتهی بعضی تغییرات در آن داده
 شده است.

رئیس - گمان نمی کنم در صورتیکه معاون
 وزارت فوائد عامه در اینجا حاضر باشد دیگر مذاکره
 درین خصوص لازم باشد.

صنایع الدوله - عرض می شود همانطور که
 جناب دکتر اسمعیل خان فرمودند این مطلب که در
 مجلس اول رد شد آمد پیش بنده که تغییراتی داده
 شود و یک نوع مساعدتی غیر از انحصار درباره این
 ها معین بشود بنده همین طور که اظهار کردند بعضی
 تغییرات در مواد آن دادم و فرستادم که پیشنهاد
 مجلس شود درین ضمن کابینه وزرا بهران کردند بنده
 دیگر نمی دانم چه شد.

منتصر السلطان - در موقعی که این مسئله
 در کمیسیون مطرح مذاکره بود یکی از چیزهایی
 که این کمیته خواسته بود این بود که یک قدری آب
 از اراضی دولت داده شود بجهت کارخانه چرم سازی
 و آقای صنایع الدوله مخصوصاً فرمودند که نمی توان
 از آب دولت باین کمیته داده شود که صابون بزی
 نماید و مخصوصاً آنچه مذاکراتی که در این خصوص
 در جلسات کمیسیون شده است و عین مذاکرات
 وزیر را که کرده است و تقاضای کمیته ثبت و
 ضبط است.

معاون وزیر فوائد عامه - درینکه این
 لایحه مسلماً ابتدا از راه رسمی به مجلس آمده است
 حرفی نیست و بنده مسبوق هستم که این لایحه ابتداء
 از طرف وزارت معارف به مجلس پیشنهاد شد و از راه
 قانونی بوده است این بود که آن انحصار را که پیشنهاد شده
 بود مجلس رد کرد و آن شخص در تانی بعضی
 امتیازات خواسته است که البته مجلس باید بدهد و
 این چیزی نیست که بدو به مجلس آمده باشد تا اینکه
 آقایان فرمایند از مجرای قانونی وارد نشده است
 عجالتاً این توقعاتی است که این کمیته بعد از رد
 شدن انحصار پیشنهاد کرده است حالا اگر مجلس
 صلاح می داند که باید تصویب نماید تا این اندازه
 مساعدت با او بشود برای اینکه اینطور کارها هر قدر در
 مملکت وارد شود بهتر است.

حاج شیخ اسدالله - گمان نمیکنم این مطلب
 اینهمه مذاکره لازم داشته باشد خود آقای صنایع
 الدوله می فرمایند بعد از آنی که بر کشت از طرف
 رابع زاده این ماده به مجلس پیشنهاد شده است و از
 طرف وزارت نبوده است اینهم یک مطلب مشکلی
 نیست بر کرد تا نیاز از طرف وزارت پیشنهاد شود
 و پیش از این هم مذاکره در آن لازم نیست.

معاون وزارت فوائد عامه - گمان میکنم که
 این مسئله چیزی نیست که قابل تامل باشد تا اینکه بر کرد
 و تا اینجا پیشنهاد شود در صورتیکه مجلس لازم بداند
 همین آلا این لایحه از طرف وزارت پیشنهاد
 میشود تا موضوع مذاکره شود و رای مجلس در آن
 معلوم شود.

رئیس - بنده که ابتداء عرض کردم که
 معاون وزارت فوائد عامه در اینجا حاضرند و این
 را از مجرای قانونی پیشنهاد خواهند کرد دیگر
 این مسئله اینقدر اشکال ندارد که اینقدر اذوق را
 برای مذاکره آن تلف کنیم حال در کلیات این
 لایحه مذاکره میشود هر کس فرمایشی دارد بفرماید.

کاشف - بنده اظهارات شاهزاده سلیمان
 میرزا را تکذیب مینمایم و عرض میکنم همیشه ما
 در خصوص الفاظ بعضی اشکالات پیش میآوریم آن
 مدتی است وقت خودمان را ضایع کرده ایم
 در صورتیکه می دانیم فقط هفته یکروز برای این
 قسم کارها وقت داریم اولاً وزارت فوائد عامه باید
 این پیشنهاد تانی را تصدیق کرده باشد و در صورتیکه
 خودشان حاضرند و تصدیق می نمایند دیگر هیچ
 تردیدی نیست که به بینیم این از مجرای قانونی وارد
 شده است یا خیر در صورتی هم که کمیسیون نظریات
 خودش را کرده است دیگر بر کشتن بکمیسیون

فایده ندارد و بنده عرض میکنم در اینمدت که مجلس افتتاح شده است يك كار بکے باعث پیشرفت امر تجارت و ثروت مملکت باشد نکرده ایم و اینکار را ۶ ماه است که ما داریم مذاکره می کنیم و هنوز از مجلس نگذشته است در صورتیکه بنده میدانم خیلی از اشخاص هستند که منتظرند به بینند این یک فقره که به مجلس آمده است تصویب می شود یا خیر تا اینکه آنها هم اقدامی نمایند و امروز هم گفتگوی انحصار نیست تا اینکه اسباب اشکالی باشد فقط این موادی است که از برای مساعدت با این کمپانی پیشنهاد شده است خوب است داخل مذاکره مواد شویم و این راز و دتر از مجلس بگذرانیم .

رئیس - عرض کردم اینکه اینجا نوشته شده است ربیع زاده و شرکاء همچو نیست که اینها پیشنهاد کرده باشند این یک چیزی بود که وزیر پیشنهاد کرده بود فقط مسئله انحصار رد شد بعد برای مساعدت این مواد پیشنهاد شده است که از مجلس بگذرد و خواهش میکنم که دیگر در اصل موضوع مذاکره کنیم که بیش از این وقت تلف نشود .

دکتر اسمعیل خان - در کلیاتش مذاکره شده است فقط انحصارش را مجلس رد کرده است بعداً ربیع زاده خواسته است که در ضمن این مواد دولت این اندازه مساعدت و کمک را با او بنماید دیگر نباید در کلیات آن مذاکره شود خوب است داخل مواد شویم و رأی بدهیم که زودتر اینها طلب از مجلس بگذرد .

عز الملک - بنده تصور میکنم که ما میخواهیم خودمان را گول بزنیم میگوئیم این از راه قانونی وارد شده است اینهم مثل اجازه حاجی میرزا آقا است که برشت رسید آنوقت مجلس در اینجا اجازه داد بعد از آنی که میدانیم این از مجرای قانونی وارد نشده است میفرمائید این مسئله نیست و میخواهید داخل مذاکره آن بشوید گمان میکنم که میخواهیم خودمان را گول بزنیم .

حاجی شیخ اسدالله - بعد از آنی که خود معاون وزارت فواید عامه حاضر است و می گوید من قبول میکنم و از طرف وزارت فواید عامه پیشنهاد می کنم دیگر اشکالی نیست در اینکه این از مجرای قانونی وارد شده است و باید دیگر داخل مواد شده رأی بدهیم در یکی از مواد که نوشته است [۱۵] سال از حقوق دولتی معاف باشد حرف دارم و زیاد می دانم .

حاج سید ابراهیم - در این اشکالی که میفرمائید که این از مجری قانونی وارد نشده است گمان نمیکنم که محتاج باین مقدار مذاکره باشد برای اینکه در ابتداء اینها مطالب از طرف وزارت معارف پیشنهاد شده است و بعد از آنی هم که برگشت بکمیسیون با حضور وزیر فواید عامه این مواد تصویب شده است و در کلیات آنهم لازم نیست مذاکره بشود برای اینکه در آن وقت که این پیشنهاد شد در کلیه اش رأی گرفته شد وقتی که داخل مواد شدیم انحصاری رد شد حالا دیگر بعقیده بنده لازم نیست

دومرتبه در کلیات آن مذاکره بکنیم خوب است در مواد آن داخل شویم و رأی بدهیم .

رئیس - اینکه می فرمایند صحیح است ولی اگر معاون حاضر نم بودند و اظهار نمی کردند که حالا این را تقدیم می کنیم محل اشکالی بود که این از مجرای قانونی وارد شده است یا خیر و حالا که خودشان پیشنهاد کرده اند دیگر اشکالی نیست و اما در باب انحصار اینکه گفتند رأی گرفته شد در آن موقع در کلیات آن رأی گرفته شد ولی تصویب نشد بعد هم که به مجلس آمد عده کافی نبود که رأی گرفته شود مثل اینکه حالا هم عده کافی نیست برای رأی گرفتن .

حاجی سید ابراهیم - بنده این که عرض کردم رأی گرفته شد در مرتبه اول بود زمانی که آقای مستشار الدوله رئیس بودند .

رئیس - و آن يك لایحه امتیازیه بود و مجلس آنرا رد کرد حال دومرتبه در ضمن این مواد این اندازه مساعدت از دولت تقاضا شده است که باید مجلس تصویب یابد نماید .

ناصر الاسلام - بنده عرض میکنم که این اندازه مذاکرات برای اینست که عده کافی نیست که رأی گرفته شود پس در این صورت خوب است اول نمایندگان فکری بکنند برای نظم داخلی مجلس در چند جلسه نظرم هست که در این خصوص مذاکره کردیم و بجائی منتهی نشد آنوقت می نشینیم صحبت میکنیم و می گوئیم چرا ما بدمی نویسد و مردم ما باید میگویند از همه شماها انصاف میخواهم آیا باین وظایفی که شخص وکیل دارد سزاوار است که با آن قوانین سختی که معین شده و با آن قرار داد هائیکه وضع شده است هیچ تکلیف خودشان را ندانند و برای گذشتن يك ماده قانون یا يك امتیازی مدتی وقت خودشان را برای کافی شدن عده منتظر شوند که سایرین بیایند عقیده بنده اینست که اول باید يك فکری برای اینکار کرد که بدانیم نمایندگان کمی بوظیفه خودشان عمل خواهند کرد اگر چاره اینکار را کردید چاره کارهای اساسی را کرده اید و میتوانستید کار کنید والا از امروز و فردا گذرانیدن جلسات را بی نتیجه فایده نخواهیم دید و عده هم هیچوقت کافی نخواهد شد .

رئیس - بنده نمیدانم چه قدر باید مذاکره کنیم از برای اینکه خودمان سر وقت حاضر شویم هر قسم هم که توانستیم مجازات برای اینکار قرار دادیم نمری نبخشید و اینهم چیزی است که باید نمایندگان بدانند و مراقبت نمایند دستورات امروز هم مطالبی است که محتاج باخذ رأی است عده هم که هر چه منتظر میشویم کافی نمیشود که رأی بگیریم و داخل مذاکرات بشویم در این صورت بنده نمیدانم تکلیف چیست ممکن است عجله چند دقیقه تنفس بشود شاید عده کافی شود (بعد از چند دقیقه تنفس مجدداً جلسه تشکیل شد) .

رئیس - هر چه منتظر شدیم عده برای رأی گرفتن کافی نشد بطوریکه عرض کردم مواد دستور ما هم امروز تمام مطالبی است که باید در باب آنها رأی بگیریم بنابراین اشخاصی که حاضر نشدند و باین واسطه وقت مجلس را ضایع کردند اسامی شان خوانده میشود و مجلس را ختم میکنیم .

ادیب التجار - در اینکه اسامی را بخوانند

کسی حرفی ندارد بخوانند ولی باید حقوق ملت و مملکت را بخوانند تنها ضایع کرد باید اسامی خوانده شود و در این دوسه روزنامه که هست درج شود که ملت بفهمد و بشناسد اشخاصی را که بواسطه حاضر نشدن خودشان (۶۵) نفر نمایندگان را معطل کردند و وقت مجلس را ضایع نمودند .

معاضد الملک - آقایانیکه بی اجازه غایب بودند آقای حسینعلی خان - آقای سید محمد رضا طباطبائی دهمخدا - آقای محمد بروجردی - سیددار اعظم - سردار اسعد - حاج امام جمعه - آقای سید علی آقا - کسانیکه با اجازه غایب بودند - آقای حاجی وکیل - الرها یا - مریض آقای میرزا ابراهیم خان - آقای میرزا داود خان - حاج میرزا زین العابدین قمی .

حسینعلی خان - در همین مجلس چهار پنج نفر اطلاع دارند که بنده مجبور بودم که یک ربع یا نیم ساعت دیر بیایم مخصوصاً آقای دکتر علی خان و محمد هاشم میرزا اطلاع دارند و میدانند که عده نبود و مجبور بودم در این صورت هم آمدم و بکلی غایب نشدم .

عز الملک - در روزنامهجات مدتی نسبت باعضای مجلس چیزهایی مینویسند که خدامیدانند هر کس یکدوره شرف داشته باشد تحمل نمی نماید و آن نسبت را هم عمومیت میدهند مثلاً مینویسند وکلای مجلس خائن هستند و بوظیفه خودشان رفتار نمی کنند و بموقع حاضر نمیشوند و در موقع رأی غائب میشوند این مسلم است که همه ما در موقع انعقاد یا اخذ رأی غائب نمیشویم یکمده میروند و با واسطه عده برای مذاکره و اخذ رأی کافی نمیشود و از حسن اتفاق آقای معاون وزارت علوم اینجا تشریف دارند اگر چه تا بحال خیلی قصور کرده اند ولی باید خیلی مواظبت نمایند که هر قدر جریده و هر کس که میخواهد باشد وقتیکه يك همچو چیزی نوشت بعد از آنی که ایشان ملاحظه کردند دیدند که این نسبتها را عمومیت داده است او را بخوانند و باو بگویند که شما باید شخصاً آن کسی را که نسبت خیانت باو داده اید آن شخص را معین کنید که مردم بدانند خائن کیست آن شخص لابد معین میکنند اگر معین نکردند که مسلماً باید از روی قانون مجازات شود و اگر معین کرد و نتوانست ثابت کند باز هم مجازات میرسد و اگر معین کرد و خدای در میان که يك و کیلی خدای نکرده خائن است آن را هم مجازاتش را یا قانون معین می کند یا ما رأی میدهیم که آن وکیل خائن را در میان شهر در میدان توپخانه بدار بزنند که مردم بدانند خائن کیست و سایرین متهم نشوند .

[جمعاً گفتند صحیح است .]

دکتر علیخان - بنده همبقدر میخواستم مرض کنم که آقای حاجی وکیل الرها یا برای چه امروز غائب شدند بنده خودم دیشب ایشان را دیدم و گمان میکنم هیچ عذر موجهی نداشتند و سالم بودند نمیدانم بچه دلیل هبشت رئیس اجازه داده اند که غیبت نمایند .

عز الملک - توضیحاً عرض میکنم که این عرض بنده راجع باین اشخاص نبود که امروز حاضر نبودند کلیه فرضم تمام اشخاصی بود که بر خلاف قانون

دفتر کرده اند و راجع به تمام حرکاتی است که در مجلس سر میزند والا معلوم است که آقای سردار اسعد و حسنعلیخان که امروز حاضر هستند مصداق این عرض بنده نیستند.

رئیس - در باب آقای حاج وکیل الرها یا یک عذری دارند و برای آن اجازه خواسته بودند.

حاج شیخ اسدالله - مکرر آقای دکتر علیخان در باب اشخاص که اجازه میخواهند فرمایشی کردند که اشخاصیکه میگویند مریض هستیم باید یک تصدیقی از طبیب خودشان بیاورند و آنهایی که عذر دارند و عذرشان باید معین شود با وجود این می بینم که بمجرد اظهار از طرف هیئت رئیسه اجازه داده میشود بدون اینکه تصدیقی از طبیب داشته باشند یا اینکه عذر خودشان را بگویند و نتیجه اینکار این میشود که تمام آقایان نمایندگان را ملامت میکنند مثل اینکه همینطوریکه فرمودند در روزنامهها مینویسند و میگویند که وکلا بوظیفه خودشان رفتار نمیکنند و مسامحه مینمایند و این بعقیده بنده بیک واسطه راجع به تمام وکلا میشود و آن روزنامه نویس حق دارد که تمام وکلا نسبت بدهد برای اینکه در روزهایی که تمام حاضر نمیشوند وعده برای مذاکره کافی نمیشود بیک مجلس مختصری قناعت میکنیم این سبب میشود که فردا بنده هم هوس میکنم و نمی آیم مکرر مذاکره شده است که یک ماده بنظامنامه داخلی ملحق شود از برای آنهایی که حاضر نمیشوند تا آنکه نتوانند حاضر شوند و مجبور شوند که در سر وقت بیایند و این مسامحه که ما در این کار میکنیم این کار ابداً اصلاح نخواهد شد باید نشست و یک قرار کاملی در این باب داد.

رئیس - جنابعالی خودتان یکی از نمایندگان هستید و هر یک از نمایندگان حق دارند پیشنهاد بکنند همین را که میفرمائید ممکن است کتباً پیشنهاد کنید که مطرح شده رای گرفته شود بلکه قراری در این باب داده باشیم حالا خیلی از آقایان اجازه خواسته اند و میخواهند مذاکره کنند ولی موضوع در دست نیست که مذاکره شود جلسه آتی روز سه شنبه دستور آن راپورت کمیسیون داخلی، قوانین مالی، عدلیه در باب مستخدمین خارجه، قانون ثبت اسناد، انتخاب یک نفر نماینده بجای آقای بهجانی.

[مجلس سه ربع قبل از غروب ختم شد]

جلسه ۱۵۰۴

صورت مشروح روز سه شنبه

۲۹ شهر رمضان

مجلس دو ساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای ذکاءالملک تشکیل شد.

صورت مجلس روز یکشنبه را آقای معاضدالملک قرائت نمود.

رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظاتی هست بفرمائید؟

عز الملک - بنده در باب نسبت هائی که در روزنامهجات بوکلا داده میشود شرحی عرض کردم در صورت مجلس نوشته نشده است.

ارباب کیخسرو - بنده مدتی است هر چه اصرار میکنم که استعفای بنده از عضویت کمیسیون تفتیش مالیه در مجلس خوانده شود قرائت نمیشود و مخصوصاً در جلسه گذشته شرحی اظهار کردم در صورت مجلس ابداً قید نشده است.

معاضد الملک - استعفای جنابعالی چون سابقاً در صورت مجلس نوشته شده بود باین واسطه در این صورت نوشته نشد.

مقیم السلطنه - میخواستم عرض کنم در جلسه قبل در متمم اظهارات آقای ارباب کیخسرو گفته شد که قرار بود راپورت هیئت تفتیشیه طبع و توزیع شود که در مجلس مطرح مذاکره قرار بدهیم و عرض کردم قبل از اینکه آن راپورت مطرح شود بعضی اعلانات و اظهارات از طرف آقای حاج وکیل الرها یا بموقع است بدینسانه می بینم که امروز یک چیز دیگری بر اظهارات سابق ایشان مزید شده است یعنی از طرف اداره وزارت مالیه یک اعلانی در روزنامه مجلس دیدم که تعریف میکند از خدمات ایشان و اظهار تشکر می نمایند از ایشان و امامت حسابات ایشان را گمان می کنم به مضوونی که نوشته شده است هیئت تفتیشیه میتواند دفاع کند اگرچه هیئت تفتیشیه فعلاً که نیست و بطوری که عرض کردم از [۶] نفر فقط سه نفر اعضاء باقی مانده ولی بنده اولاً تکذیب می کنم آن اعلانی را که از طرف اداره مالیه شده است و عرض می کنم که در حساب حاج وکیل الرها یا هیئت تفتیشیه راپورتی داده اند از روی کمال تحقیق و درستی بوده است و این عرض را هم که کردم از روی کمال نزاکت است والا ممکن بود که سخت تر از این عرض کنم و تأیید استدعا می کنم که زودتر هیئت تفتیشیه را تکمیل فرمائید و واقعا این عمل را ختم کنید که بیش از این طول نکشد.

رئیس - در باب تفتیشیه که حقیقه متحمل شده است و اگر مجلس می خواهد تفتیش در امور مالیه داشته باشد باید آنرا تکمیل نماید ممکن است که در دستور یکی از جلسات آتی قرار بدهیم که نواقض آن تکمیل شود.

طرحی آقای ارباب کیخسرو پیشنهاد کرده اند خوانده می شود و بعد رجوع میشود به کمیسیون مبتکرات [آقای میرزا مرتضی قلیخان طرح مزبور را قرائت نمود که ماده الحاقیه مشرب اینک هر یک از نمایندگان در (۱۵) جلسه متوالی یا در [۱۵] جلسه در ظرف یک سال بدون اجازه غیبت نماید مجلس آن نماینده را مجبور با استعفا کرده عوض او را انتخاب می نماید پیشنهاد کرده بودند که به نظامنامه داخلی الحاق شود (رجوع شد به کمیسیون مبتکرات)

رئیس - حالا اول یک نفر نماینده بجای آقای بهجانی انتخاب می کنیم برای اینکه این کار مختصری است بعد می رویم سر دستور.

(اوراق رای توزیع و اخذ شده آقای میرزا مرتضی قلیخان برای استخراج آراء بقره آقایان حاج فاتح الملک - آقای میرزا احمد - آقای شیخ محمد را معین نموده استخراج آراء کردند نتیجه را آقای معاضدالملک بقرار ذیل اعلام نمود.)

عده اوراق (۷۰) آقای دکتر رضاخان (۲۲) رای آقای مصطفی قلیخان (۱۹) رای ورقه سفید (۱۲) امتناع (۱) آقایان انتظام الحکماء، آقای میرزا محمدعلیخان کلوب، وزیرزاده، حاج محمدعلی تاجر کاشانی، هر کدام یک رای مرتضی قلیخان که مجهول است (۲) رای.

رئیس - اکثریت حاصل نشد دو مرتبه انتخاب می شود.

عز الملک - این اوراق بازبان حال به مجلس عرض می کنند که بی جهت ما را به مجلس می آورید [گفتند صحیح است.]

رئیس - حالا مجدداً انتخاب میشود.

(ثانیاً اوراق رای توزیع و اخذ شده آقای میرزا مرتضی قلیخان و مستخدمین سابق استخراج نموده نتیجه از قرار ذیل اعلام شد.)

معاضد الملک - عده حاضر (۷۲) امتناع (۲) آقای دکتر رضاخان (۳۹) رای آقای مصطفی قلیخان (۱۹) رای ورقه سفید (۱۰) حاج محمدعلی (۱) رای

رئیس - آقای دکتر رضاخان منتخب شدند.

راپورت کمیسیون داخلی قوانین مالیه عدلیه راجع بتعمین عده مستخدمین را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت نمود.

رئیس - در باب یکی یکی این راپورت ها مذاکره میشود و رای گرفته خواهد شد اولاً خوب است در خصوص راپورت کمیسیون عدلیه مذاکره شود.

آقای میرزا مرتضی قلیخان - ثانیاً راپورت کمیسیون عدلیه را قرائت نمود کمیسیون با حضور منصور السلطنه معاون وزارت عدلیه بعد از مذاکره بالاتفاق تصویب کرده بود که یک نفر مستخدم از فرانسه که لااقل در مملکت خود قابلیت مقام مشاوره حقوق را داشته باشد و یک نفر هم از مصر که ریاست محکمه استیناف کرده باشد استخدام شود.

رئیس - حالا در خصوص این راپورت مذاکره میشود.

محمد هاشم میرزا - بنده در باب راپورت کمیسیون قوانین مالیه عرض داشتم میخواستم عرض کنم که مسئله تدریس مستخدمین مالیه در یکی از مدارس دولتی در کمیسیون مذاکره شد ولی بطوری نبود که تمام رای داده باشند گویا در زمان نوشتن راپورت اشتباه شده است چون بنده در کمیسیون حضور داشتم زمانیکه در این خصوص مذاکره میشد از اینجهت عرض کردم.

دکتر علیخان - بنده میخواستم عرض کنم آنچه باید در این خصوص مذاکره شود است و حالا اگر آقایان موافقت داشته باشند چون تصویب کمیسیون بایشهاد وزراء مخالفت ندارد خوب است رای گرفته شود و بگذرد.

رئیس - صحیح است در واقع این مسئله مذاکرات ندارد بجهت اینکه تمام آنچه را که وزراء رای داده اند کمیسیون هم تصویب کرده است.

حاج فاتح الملک - بنده هم عرض میکنم که باید در عده رای گرفت و در باب رتبه آنها حالا اگر بخواهیم مذاکره کنیم بیفاده خواهد بود این را باید